

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

 http://republika.pl/niva_bielastok/
niva_bielastok@poczta.onet.pl
niva_bielastok@skrzynka.pl

№ 30 (2411) Год XLVII

Беласток 28 ліпеня 2002 г.

Цана 2,00 зл.

Рух акруг

Аляксандр ВЯРБІЦКІ

Закалот з падзелам на выбарчыя акругі ў Падляшскі ваяводскі сеймік выклікае шматлікія хваляванні. Пра тонкасці гэтай аперацыі расказаў „Ніве” дэпутат Ваяводскага сейміка д-р Ян ЗЕНЮК.

Традыцыйны падзел ваяводства на цэнтральны, паўночны, заходні і паўднёва-ўсходні рэгіёны не стаў падставай для падзелу на выбарчыя акругі. Прычынай таму сталі змены ў выбарчых законах. Раней у Ваяводскі сеймік выбіралі 45 радных, цяпер іх лік паменшае да 30. Такім чынам у нашым ваяводстве адзін дэпутат павінен прадстаўляць 40,8 тысяч жыхароў. Выбарчая акруга павінна ахопліваць такую тэрыторыю, з якой набіраецца па меншай меры пецярхых дэпутатаў. Паўднёва-ўсходні рэгіён нашага ваяводства, які традыцыйна складаў Бельскі, Гайнайскі і Сямятыцкі паветы (далей БГС), налічвае менш чым 204 тысячи жыхароў, а столькі прынамсі павінна налічваць найменшую акругу...

Права падзелу на выбарчыя акругі мае маршалак ваяводства пасля кансультациі з Канвентам Сейміка. Прадстаўнікі паўднёва-ўсходняга рэгіёна прапанавалі да сваіх трох паветаў далучыць яшчэ Беластоцкі земскі павет, аднак сталася інакш. Маршалак Славамір Згжыва разбіў БГС: Бельскі і Сямятыцкі паветы далучыў да Замбраўскага і Высокамазавецкага, а Гайнайскі — да Беластоцкага земскага, Сакольскага і Монькаўскага паветаў. Тады падзел адбыўся дэпутаты ад Грамадскага руху (ABC) і ПСЛ; на час разгляду падзелу гэтыя клубы ўвялі партыйную дысцыпліну.

Прычына такога рашэння даволі грубая: мае яно на мэце нацыянальна-канфесійную высечку з Ваяводскага сейміка — каб у ім не апынуўся ніхто, хто б бараніў інтэрэсы нашай меншасці. За апошнія чатыры гады мы сустракаліся з непрыхильнасцю з боку правых радных, бо і дыскрымінавалі нас пры падзеле розных сродкаў, не ўлічвалі нас у праграмах развіцця, не паказвалі нас. Аднак нам удавалася дабівацца некаторых уступак у нашу карысць, бо без партыйнай дысцыпліны паасобныя радныя і ад ABC, і ад ПСЛ падтрымлівалі нас. Але такой каварнай, якой стаў новы падзел на выбарчыя акругі, мы не спадзяваліся...

Да гэтага даходзіць і тое, што прадбачаецца рост ролі Сейміка ў вырашанні важнейшых спраў. Ён апрацоўвае планы развіцця ваяводства. Цяпер, калі ў недалёкай перспектыве станем карыстасцца сродкамі Еўрасаюза, то тыя сродкі будзе дзяліць менавіта Сеймік. І наш сённяшні заняпад стане яшчэ большы, калі за нашы справы ніхто не заступіцца.

[працяг ↗ 2]

Беларусь і глабалізацыя

Яўген МІРАНОВІЧ

У дніх 9-10 ліпеня Беларускі ПЭН-центр, Саюз беларускіх пісьменнікаў і яшчэ некалькі навуковых і грамадскіх арганізацый ладзілі канферэнцыю, прысвечаную разнастайнасці моў і культур у кантэксле глабалізацыі. Пры нагодзе арганізаваны быў таксама круглы стол для абмеркавання ўплыву тэрарызму і змагання з ім на штодзённае жыццё народаў свету. Такую канферэнцыю мог наладзіць і каардынаваць яе працу толькі чалавек-установа — прафесар Адам Мальдзіс. Пры гэтай нагодзе ў Мінск прыехаў з Парыжа Генеральны дырэктар ЮНЕСКА Каціра Мацууры. Дзяржаўнае тэлебачанне паказвала яго быццам бы манарха, а сам прэзідэнт Лукашэнка вітаў спадара Мацууры так ветліва як найважнейшых асоб з расійскай стаўліцы. Ізалація ўлад Беларусі, відаць, надта стала ім дакучаць.

Шмат цікавых высноў можна было пачуць падчас гэтай канферэнцыі, але найлепш запамяталася мне выказванне Хел Улаф Енсена, літаратурнага крытыка, прэзідэнта Нарвежскага ПЭН-цэнтра, які заўважыў, што ў рамках змагання з тэрарызмам ужо цяпер абмежавана большасць правоў і свобод грамадзян дэмакратычных краін. Незаўважальная самым вялікім тэрарыстам становіцца сама дзяржава. Існуе небяспека, што гэты працэс можа развівацца і дэмакратіі стане столькі, што ў краінах, якія цяпер лічацца прыхільнікамі тэрарыстаў.

Упершыню пабываючы ў Беларусі можна было пачуць з высокай трываласцю міжнароднай канферэнцыі, што нацыяналізм у час глабалізацыі з'яўляецца адзіным выратаваннем для нацыі, асабліва беларускай. Сказаў гэтыя сло-

вы прафесар Саламонаў з Мінска, паясняючы, што нацыяналізм гэта таксама пашана для нацыянальных каштоўнасцей іншых народаў.

Хаця не было шмат часу, каб паглядзець беларускае тэлебачанне, але зайважаючы таам таксама дробная змены. У сярэдзіне дня ішла размова з вясковай настаўніцай з Гомельскай вобласці. „Аднаго толькі шкаду, — гаварыла яна, — што раней не начала вучыцца беларускай мове. Усё задаю сабе пытанне, чаму нас русіфікалі, чаму нават творчасць Янкі Купалы вучылі на рускай мове. Гэты паэт быў мне таксама чужы як Гётэ ці Апалінэр. Толькі калі я пачала чытаць Купалу на роднай мове, я, маючы сорак гадоў, адкрыла сваю душу, душу майго народа. Вучу дзяцей і стараюся адпрацаваць патрачаны час”. Пасля паказалі яе вучняў з гомельскай правінцыі, размаўляючых на беларускай мове. Нешта надзейнага адчувалася ў гэтым выказванні.

У спякотны ліпеньскі дзень, калі на вуліцах єўрапейскіх сталіц мітусіща наўтойў турыстаў, у Мінску пуста. Прыгожы, чысты зялёны горад пакінулі нават яго пастаянныя жыхары. Паехалі адпрацаваць ці пільнаваць агароды ў сваіх вёсках ці на дачах. Нават у вулічных кавярнях няма аматараў піва. Якасць гэтага напітку дасягнула єўрапейскіх нормаў. Толькі абслугоўванне надалей савецкае. Разлезлія дзевушки не выклікаюць раздражнення толькі ў мясцовых спажыўцоў. Кожны капиталіст прагнаў бы іх пасля гадзіны працы. У Мінску адчуваецца, што ніхто не хоча нічога мяняць. Усе на ўсё наракаюць і маюць дзеля гэтага прычыны, але так як і ў нас, на Беласточчыне, няма праяваў імкнення да самаарганізацыі грамадскага

[працяг ↗ 2]

Беластоцка-гродзенскае пагадненне

☞ 3

Нагодай для рашучага зруху ў напрамку збліжэння Беласточчыны з Гродзеншчынай сталі святкаванні юбілею 200-годдзя Гродзенскай губерні. У Гродна паехала трохасабовая дэлегацыя з Беластока, у яе складзе быў і Ян Зенюк. Праведзеныя размовы з кіраўніцтвам вобласці далі штуршок для далейшага станоўчага дзеяння.

Памалу аблясяюць

☞ 3

Жыхары Гайнайшчыны адабраюць памяркоўны працэс аблясення дрэнных зямель мясцовымі гаспадарамі. Аднак з боязню адносяцца да продажу зямлі прыезджым — жыхарам польскіх гарадоў і вёсак, турбууючыся, каб не стала яна прадуктам перапрадажу і спекуляцыі. Хацелі б мець за суседзяў па полі людзей, якіх добра ведаюць.

Палі з лухтою

☞ 4

Я ўпэўнены, што меншасных праблем Камінскі ніколі не зразумее, бо ж мог бы сказаць — а што ж тут разумець, гэта ж іхныя праблемы. А так не ёсць. Гэта праблемы большасці, якой больш светлыя рэпрэзентанты маюць ававязак працягваць руку слабейшаму і ўбіваць у мазгі няцімлівым, што шматкультурнасць гэта яе сіла.

Лепішы сябра палякаў

☞ 5

На пачатку 1988 г. Аляксей Карпюк паскардзіўся на адсутнасць падтрымкі папольскім пытанні з боку асобных сяброў Саюза пісьменнікаў БССР. У сувязі з тым ён папрасіў мяне напісаць лісты яму і Быкаўзу з просьбай дапамагчы ў змаганні за праваў палякаў.

Маскоўскі фестываль

☞ 10

Захацелася мне афіцыйна сустэрэцца з беларускай дэлегацыяй у Маскве. Зайшоў я ў штаб гэтай дэлегацыі. Прыняло мяне кіраўніцтва Камсамола Беларусі. Гаварыў я па-беларуску, адказвалі мне на рускай мове. На маё тлумачэнне, што беларускую мову лепш ведаю, мне адказвалі: „Говорите, говорите, мы вас поймём”.

Купалле з эксцэсамі

☞ 11

Арганізаторы і гэтым разам мелі праблемы з гуртамі. Маладзёжны гурт з Дубін калі Гайнайкі вядучыя канцэрт заказалі як „вікраінскі ансамбль”. Але рэпертуар гурту сведчыў аб нечым іншым, бо ўсе праспіяваныя ім песні былі не то што беларускія, але і на беларускай мове. Пражыла я свайго роду шок, калі на сцэну выйшлі „Прымакі”.

Беларусь — беларусы

АБСЕ — Беларусь: што далей?

Адной з самых галоўных падзеяў палітычнага жыцця Беларусі гэтага месяца стала, без перабольшвання, чарговая сесія Парламенцкай асамблей АБСЕ. Нягледзячы на тое, што вынік працы захаваў статус-кво ў прадстаўніцтве краіны ў гэтай арганізацыі, тым не менш канчатковая рэзоляцыя падае некаторую надзею на паляпшэнне сітуацыі з беларускай дэмакратыяй.

Большасць дэлегатаў ад усіх ўсходніх краін па-ранейшаму не пагадзілася на прысутнасць за адным столом з імі беларускіх парламентарыяў ад так званай Палаты прадстаўнікоў, хоць многія бачылі ў такой прысутнасці крок да дэмакратызацыі Беларусі. Справа ў тым, што гэтая ж Палата была абрана са шматлікімі парушэннямі прынятага ёй жа Выбарчага кодэкса. У той жа час Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь (парламент, які меў уладу да 1996 года) па часе вычарпаў усе свае паўнамоцтвы. Таму і атрымліваецца да гэтага моманту ў дачыненні Беларусі з АБСЕ патавая сітуацыя — супрацоўніцаць нібыта хочуць абодва бакі, але з-за ўпартага нежадання бачыць у кожным дастойнага сабе партнёра справа амаль не рухаецца з месца.

Разам з тым, нельга не заўважыць, што апошнім часам стасункі афіцыйнага Мінска і АБСЕ увайшли ў глыбокі крýзіс. Беларускія ўлады беспрэцэдэнтна адмовіліся хоць неяк падтрымліваць контакты з прызначанай гэтай жа арганізацыяй. Кансультатывна-назіральны групай, якая і была асноўным правадніком ідэй дэмакратызацыі краіны. Дыпламатам папросту не падоўжылі візы і яны павінны былі з'ехаць. Такія паводзіны, зразумела, не маглі залагодзіць і без таго не вельмі ўспехам адносіны паміж бакамі. І таму выніковая рэзоляцыя, якая была прынята на сесіі, стала не толькі праста жорсткай, а яшчэ і канкрэтнай. Канкрэтыка заключалася, вядома, не ў прызнанні фактаў парушэння на Беларусі правоў чалавека — гэтым ужо нікога не здзівіш. Упершыню Арганізацыя па бяспеке і супрацоўніцтве ў Еўропе хоць аспірарожна, але прызнае існаванне проблемы продажу зброі тэрарыстам і магчымага дачынення высокапастаўленых чыноўнікаў да знікнення вядомых апазіцыянераў. Так Парламенцкая асамблэя АБСЕ „ўсхваляваная сцярджэннямі аб тым, што высокапастаўленыя беларускія афіцыйныя асобы, відаць, былі замешаны ў ажыццёўленых па змове забойствах відных дзеячаў апазіцыі”

і „занепакоеная сцярджэннямі аб тым, што Беларусь забяспечвае смертаноснай ваеннай тэхнікай тэрарыстаў і краіны, якія прадастаўляюць тэрарыстам прытулак”.

Зразумела, прысутная на сесіі дэлегацыя ад апазіцыі засталася вельмі задаволенай такім паваротам справы, бо сапраўды неверагодныя намаганні дэмакратычнай грамадскасці па прыягненні ўвагі да вышэйадзначаных пытанняў далі неблагі вынік. Праўда, назваць гэта перамогай не паварочваецца язык — следства па спраўах зніклых па сутнасці стаіць на месцы, а супраць тых, хто ўголосіў уздымае проблему продажу тэрарыстам зброі ўзбуджаецца крымінальная справа. Па-ранейшаму працягваюцца ганенні на незалежныя сродкі масавай інфармацыі, парушаюцца права чалавека, ажыццяўляюцца ўціск на асноўныя свабоды.

Што ж тычыцца пазіцыі беларускіх улад да вышэйадзначаных проблем, то яны выбралі тактыку „сам дурак”. Практычна не зважаючы на змест рэзоляцыі, прадстаўнікі гэтай самай улады кажуць аб няздольнасці АБСЕ развязаць пытанні, што паўстаюць перад арганізацыяй. Больш таго, Парламенцкая асамблэя сама парушае... „уласныя правілы і працэдуры”. І таму, нібыта, месца Беларусі ў ПА АБСЕ застаецца пустым.

Сёння цяжка прагнаваць чым у рэшце рэшт скончыцца гэтае процістаянне. Многія апазіцыйныя палітыкі сцярджаюць, што ні на якую дэмакратызацыю і павелічэнне паўнамоцтваў парламента, лукашэнкаўская ўлада не здольная. Не ўсе гэта прыродзе. Але наўрад ці ў хуткім часе істотна паўплывае на сітуацыю ў Беларусі і прынятая па ёй апошняя рэзоляцыя. Да яе павінны прыплюсавацца велізарныя намаганні дэмакрататаў унутры краіны. Што ж тычыцца самой Палаты прадстаўнікоў, дэлегаты якой так стараліся заніць „свой пачэсны пасад між народамі”, то гэта, здаецца, у большай ступені залежыць ад іх саміх. Бо ніхто не замінае ім уздымаць на сваіх сесіях праблемы, што хвалююць не толькі апазіцыю, але і сусветную грамадскасць. Але, па ўсім відаць, ім больш цікава клапаціцца аб сваім спакоем і дабрабыце і не задаваць раздражняючыя асяроддзе Лукашэнкі пытанні. І захаваецца ў Беларусі цішыня і спакой. Як у тым ціхім балоце, дзе водзяцца чэрці.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

мены рашэння маршалка: новы падзел з фармальнага пункту гледжання праўльны. Камісар зрабіў толькі агаворку, што падзел некарысны нацыянальным меншасцям. Справа, аднак, яшчэ не закончылася, бо скаржнік звярнуўся ў Дзяржаўную выбарчую камісію. Надзея наша ў тым, што ў сілу міжнародных канвенций нельга дзяліць тэрыторыю, населеную нацыянальнымі меншасцямі.

Запісай Аляксандар ВЯРБІЦКІ

Беларусь і глабалізацыя

[1 ♂ працяг]

жыцця. Там, дзе патрэбны кампраміс паміж групамі грамадзян, дзеля супольных інтарэсаў, найчасцей ідзе вялікае адкрытае і ціхое змаганне. Так як у нас у змаганні за малыя справы губляюцца тая наўажнайшыя.

Пабываючы коратка ў Беларусі ўсётакі чалавек пераконваецца ў тым, што краіна і яе грамадства не заслужылі на такі вобраз, які дамінуе ў сродках масавай інфармацыі ў Польшчы і іншых краінах Еўропы. Хаця ўлада па менталітэце і сістэме кіравання не надта змянілася ад савецкага перыяду, аднак грамадства пайшло далёка наперад. Нават на мяжы, у параўнанні з польскім бокам, беларускія мытнікі і пагранічнікі паводзяць сябе як ўсходнія.

Сустрэча з польскім пагранічнікам на ўсходнія мяжы адбываецца ў атмасферы падзронасці сямідзесятых гадоў.

Праўдападобна па загадзе цэнтральных улад памежнія службы паводзяць сябе як у час магутнага Варшаўскага даговору. З такім заангажаваннем ахоўваюць ужо бяспеку НАТО і Еўрасаузу, што неўзабаве, здаецца, не будзе каму нават ездзіць за пакупкамі з Гродна ў Беласток. Вяртаючыся аўтобусам з Мінска, мне прыйшлося на мяжы ў Баброўніках быць сведкам такога прымітывізму польскіх мытнікаў, што ўпершыню саромеўся за краіну, якой з'яўляюцца грамадзянінам. Пяць гадзін трымалі аўтобус на мяжы. Разбурылі яго поўнасцю і знайшлі прыхаваныя пад фатэлямі дзве пачкі папяросаў і тры бутэлькі гарэлкі ў шафцы шафёра. Вынік пошуку быў ніякі. Кінуўся тады да пасажыраў, якія ў большасці ехалі з пуставатымі сумкамі і доларамі за пакупкамі ў Беласток. Каля 10 асоб ехалі з Ліды і прарабавалі паміж сабой гаварыць на польскай мове. Відаць, мясцовыя палякі. Большая купіла ў краме на мяжы

па дзве бутэлькі гарэлкі і блоку папяросаў. Правяраць іх узялася маладая супрацоўніца мытных службаў, у выглядзе наркаманкі, якая магла бы быць са мной вахцёрам у турме для буйных злачынцаў. У брудных рукавіцах, у якіх раней раскручвала аўтобус, пачала выкідаць ўсё што людзі везлі ў сумках. Некаторыя жанчыны прарабавалі прасіць, ці нешта ёй тлумачыць, але тая крычала толькі: „Milcz babo”, „Zamknij się panie”. Побач у белай кашулі пад гальштукам стаяў яе калега, маўчаў і не звяртаў увагі на гэтае хамства. Відаць, гэта звычайная форма працы дзяржаўных службаў. Не маючы ніякіх доказаў кантрабанды, апрача толькі адной лішняй бутэлькі ў сумцы амаль кожнага пасажыра, мытнікі вырашылі затрымаць на мяжы і вярнуць назад трох жанчын, якія мелі ні менш, ні больш бутэльк алкаголю чым астатнія.

Разумею патрэбу абмежавання імпарту неападатканага алкаголю, але спосаб яго прадухілення кампраметуе дзяржаўаву, таксама як адносіны пагранічнікаў да людзей перасякаючых польска-беларускую мяжу. Раней ўсё гэтае бачылася толькі на ўсходнім баку мяжы, цяпер хамства пераліся на захад. Візы — не проблема для памежнага руху людзей у будучыні. Перашкодай ёсць, ужо цяпер, паводзіны абслуговых службаў на мяжы. Думаецца часам мне: плаехаў бы чалавек у Беларусь не толькі на канферэнцыю, але, напрыклад, у гродзенскі тэатр ці на адпачынак над чистыя воды Браслаўскіх азёраў, аднак калі ўсвядоміш сабе, што трэба перасякаць мяжу і глядзець на дзікуноў ва уніформах, прыходзіш да вываду, што лепши астасца дома і купацца ў бруднай вадзе. Дайлідскага вадасховішча ці адпачываць у даражайшым за Азорскія астравы Аўгуставе.

Яўген МІРАНОВІЧ

Свабоднае слова ў рэальнай няволі

28-29 чэрвеня ў Гродне прайшла канферэнцыя „Свабода слова на Беларусі: учора, сёння, завтра”, арганізаваная журналістамі апальнай газеты „Пагоня” з дапамогай сябраў шведскага ПЭН-цэнтра, які прадстаўляе госьці са Стакгольма Нільс Функе.

Як і можна было прадбачыць, „пагоняўцы” пры арганізацыі канферэнцыі сутиклиліся з пэўнымі цяжкасцямі. Кіраўніцтва турбазы „Нёман”, дзе мела адбыцца мерапрыемства, у апошні момент адмовіла ў прадстаўленні свайго памяшкання, спаслаўшыся на раптоўны прыезд „чарнобыльскіх дзяцей”. Не выклікае сумневу, што яно атрымала загад ад вышэйшага начальніцтва „не пушчачы!”, і ніякі „чарнобыльскі дзеці” на турбазе не з'яўляліся. Дзякую Богу, памяшканне для чытання ў дыскусіі знайшлося ў ГА „Ратуша”.

З уступным словам выступіў асуджаны на два з паловай гады амаль за памежавання волі галоўны рэдактар забароненай беларускімі ўладамі газеты „Пагоня” Мікола Маркевіч. Шведскі журналіст Нільс Функе распавёў пра „Гісторию свабоды друку ў Швецыі”. А доктар гістарычных наўук Святланы Куль-Сяльверстава зрабіла спавешчанне „Фармаванне нагляду за свабодай друку на беларускіх землях з канца XVIII стагоддзя да 1917 года.” З абедвух дакладаў вынікае, што сённяшняя сітуацыя са свабодай слова ў Беларусі мала чым адрозніваецца ад сітуацыі больш чым 200-гадовай даўніны ў Швецыі і Расіі. Тыя ж метады і сродкі забароны і запалохвання іншадумцаў. Дый па-

далося, што ў манархічнай Швецыі два стагоддзі таму было куды больш дэмакраты ў галіне свабоды слова, чым у сённяшнія Беларусі.

Сябра беларускага ПЭН-цэнтра паводле Юрыя Гумянюка агучыў эсэ „У кіпцюрах дзяржаўных эскулапаў (сучасны літаратурны працэс: цэнзура і амежаванні)”, дзе намаляваў у іранічна-фельетоннай форме сітуацыю з дзяржаўнымі літвыданнямі ў Беларусі. Карэспандэнт радыё „Свабода” Сяргей Астраўцоў распавёў пра „Становішча журналіста незалежных сродкаў масавай інфармацыі. Узаемадносіны з уладамі”.

Вельмі цікавымі аказаліся спавешчанні прафесійных юрыстаў. Кіраўнік цэнтра прававой абароны СМІ пры Беларускай асацыяцыі журналістаў, былы суддзя Канстытуцыйнага суда РБ прафесар Міхал Паствуходзіў прааналізаваў „Беларускія заканадаўства аб СМІ: асаблівасці правапрымянення”. Вядомы адвакат, намеснік старшыні Беларускага Хельсінскага камітэта Гары Паганяйла зрабіў спавешчанне „Крымінальны пераслед журналістаў: беларускія рэаліі”. Усе даклады былі настолькі цікавыя і змястоўныя, што спарадзілі гарачыя дыскусіі сярод прысутных журналістаў.

Узельнікі напрыканцы канферэнцыі склалі зварот да кіраўнікоў упływoўых заходніх краін і аўтарытэтных арганізацый, каб тыя яшчэ больш увагі ўзялілі парушэннямі свабоды слова і правоў чалавека ў Беларусі.

Севярын ДРУЦКІ

Рух акруг

[1 ♂ працяг]

Існуе магчымасць адмінінціцаў маршалка Згжывы. Ужо яно абскардана жыхарамі Беластока, Бельска, Гайнаўкі і Кляшчэляў; падтрымлівае іх і Рада Гайнаўскага павета. На сённяшні дзень Ваяводскі выборчы камісар не знайшоў юрыдычных прычын для ад-

Беластоцка-гродзенскае пагадненне

10 ліпеня г.г. было падпісана Пагадненне аб супрацоўніцтве паміж Беластоцкім ваяводствам і Гродзенскай вобласцю.

Калі вялі афіцыйныя беларуска-польскія контакты, д-р Ян Зенюк, радны Падляшскага ваяводскага сейміка стаў думаць пра падтрымку развіцця мясцовага супрацоўніцтва ва ўсіх профілях і пра падпісанне адмысловага пагаднення паміж органамі самакіравання Беласточчыны і Гродзеншчыны. Спадар Зенюк ставіў справу ў Ваяводскім сейміку, аднак з гутаркі з маршалкам Славамірам Згжывам адчую, што ўлады Ваяводскага сейміка не жывуць духам ахвоты да супрацоўніцтва з найбліжэйшымі суседзямі; цёпленька ім думалася пра контакты з Японіяй ці Паўднёва-Афрыканскай Рэспублікай...

Тады д-р Ян Зенюк звярнуўся да тадышняга міністра замежных спраў Рэчы Паспалітай Владыслава Барташэўскага з пытаннем, ці ёсьць перашкоды для памежнага супрацоўніцтва з Беларуссю. Адказ быў такі, што перашкод няма, затое ёсьць патрэба супрацоўніцтва, каб мяжа прыязнай была. Таксама закон аб самаўрадах дае Сейміку права ладзіць прыгранічныя контакты і супрацоўніцтва. Ян Зенюк адбыў яшчэ некалькі сустэреч з консуламі Беларусі ў Беластоку Мікалаем Крэчкам і Леанідам Каравайкам, якія вельмі станоўча аднесліся да ягонай ініцыятывы. Тады і маршалак Згжыва прыхіліўся да заходаў нашага раднага.

Нагодай для рашчага зруху ў напрамку збліжэння Беласточчыны з Гродзеншчынай сталі святкаванні юбілею 200-годдзя Гродзенскай губерні. У Гродна паехала трохасабовая дэлегацыя з Беластока, у яе складзе быў і Ян Зенюк. Праведзеныя размовы з кіраўніцтвам вобласці далі штуршок для далейшага станоўчага дзеяння.

У студзені г.г. маршалак Згжыва запрасіў у Беласток дэлегацыю гродзенскіх

улад пад кіраўніцтвам старшыні Рады дэпутатаў Гродзенскай вобласці Аркадзем Карпушем. У час сустэречы дэлегацыі з кіраўніцтвам Падляшскага ваяводскага сейміка было прынята рашэнне аб падгатоўцы пагаднення.

10 ліпеня дэлегацыя Ваяводскага сейміка была запрошана ў Гродна, дзе ўрачыста было падпісана пагадненне аб супрацоўніцтве або двух самаўрадавых суб'ектаў. Пагадненне прадугледжвае м.інш.:

- абмен інфармацыяй і вопытам у галіне гаспадарчай дзеянасці;
- распрацоўку стварэння перагрузачнага тэрмінала Семяноўка — Свіслач;
- развіццё асветных і культурных контактаў;
- распрацоўку праекта стварэння інтэрнатавага ўніверсітета еўрапейскіх „Нёман”;
- абмен вопытам у галіне мастацкай творчасці;
- чаргаваная арганізацыя презентацый народнай творчасці;
- развіццё турыстычных і спартыўных контактаў;
- супрацоўніцтва арганізацый нацыянальных меншасцей;
- абмен самаўрадавым вопытам.

Пагадненне падпісана на пяць гадоў, і калі які бок не адмовіца ад яго, яно будзе прадоўжана на чарговыя пяць гадоў.

Спытаў я ў д-ра Зенюка, ці рэалізацыі гэтага пагаднення не пагражает новыя візвавы рэжым, які неўзабаве будзе ўведзены на польска-беларускай мяжы. Паводле ягонага меркавання пагадненне мае шанс, бо да яго прыхільна ставіща кіраўніцтва польскага Міністэрства замежных спраў і, магчыма, нейкія мадыфікацыі Шэнгенскага пагаднення для новых мяжаў Еўрасаюза будуть. На маё чаргавае сумненне, як да такога супрацоўніцтва будзе ставіца непрадоказальны Мінск, спадар Зенюк спадзяеца, што пагадненне не ахоплівае палітыкі і калі цяпер тамашнія улады далі дабро...

Аляксандар ВЯРБІЦКІ

Штораз часцей такія дрэўцы можна ўбачыць на Гайнавічыне паміж лугамі і палямі абсевянымі зборажжамі.

Памалу аблісяяць

Пасля дыскусіі наконт аблісения зямелю V і VI класаў паводле новых прынцыпаў, якія гарантуюць гаспадарам датациі на дагляданне маладога лесу аказаўся, што замала грошай выдзеленых у дзяржаўным бюджэце на гэтыя даплаты. Гаспадары надалей карыстаюцца старымі правіламі аблісения і, бяручу дармовыя саджанцы, самі садзяць лес не разлічваючы на грошовую дапамогу дзяржаўнага бюджету. Часта лес садзяць старэйшыя гаспадары, у якіх няма сіл далей гаспадарыць. Шкадуюць яны, каб зямля ляжала аблогам. Садзяць і маладыя гаспадары на неўрадлівых палях або жыхары гарадоў на бацькаўскім полі. Апошнім часам зямлю купляюць прыезджыя з-за Гайнавічыны ці Бельшчыны — для адпачынковых мэт або перапродажу. Найахвотней купляюць яны лугі каля рэчак, вадасховішчаў і лясоў. Лес прываблівае турыстаў. Развіццё турызму можа даць новыя месцы працы. Аднак доўгатрэбна чакаць, покі новасаджаны лес стане прыцягваць турыстаў.

Як ідзе аблісение і продаж зямлі ў Гайнавічскім павеце запытаў я войта і сялян.

— Ужо мінуў той перыяд, калі ў Белавежы вольнія ўчасткі прадавала Агенцтва рэструктурызацыі і мадэрнізацыі сельскай гаспадаркі. Выкупілі іх людзі з-за Гайнавічы. Толькі на некаторых участках людзі пачалі будавацца, а ўсе іншыя трymаюць для перапродажу, думаючы, што ўзрасце іх цана. Уласнікі палеткаў паабапал дарог стараюцца мяняць іх назначэнне з сельскагаспадарчага на будаўнічае. Гарадскія спадкемцы не зацікаўлены вяртаннем і таму ахвотна працаюць зямлю. У многіх выпадках іх не цікавіць каму працаюць, каб толькі ім заплацілі, — заявіў Пётр Байко з Белавежы. — Лесу садзяць у нас мала, а калі нехта ўжо садзіць, то

з думкай пра дзяцей. Зараз няма каму рабіць на зямлі, то пад лесам самыя палі аблісяюцца. Земляробства зараз занікае і калі Белавежы відаць толькі кавалачкі зямлі, на якіх вядзеца гаспадарка.

— У Зубачах варшавякі купляюць поле, але не ведаю, што далей хочуць рабіць з ім. Мабыць, пад аблісение аддадуць, бо там дрэвныя землі. Мы запланавалі аблісіць 50 гектараў зямлі ў гміне, але не ведаєм да-кладна, якое ў нас зацікаўленне, бо аблісение адбываецца праз пасрэдніцтва павятовых чыноўнікаў, — пайфармаваў войт Чаромхаўскай гміны Міхал Врублеўскі.

— Я калі пяці гектараў лесу сам пасадзіў. Атрымліваў толькі дармовыя саджанцы. Зямля і ў мяне дрэвная была і плённы слabyя, то трэба было лес садзіць, — сказаў Юрый Якімюк з Чыжоў. — Людзі з нашай гміны першымі сталі аблісяць палі.

— У нашай гміне мала зямлі працаеща. Зямля ў нас добрая і аблагамі не ляжыць. Калі б заходня інвестары добра заплацілі, то, магчыма, прадалі б ім, — заявіў войт Чыжоўскай гміны Рыгор Мацкевіч.

— У Дубіцкай гміне людзі пасадзілі па некалькі гектараў лесу. У гміне атрымлівалі планы аблісения і дармовыя саджанцы, — сказаў жыхар Старога Корніна. — Зараз у нашай вёсцы цяжка купіць зямлю, бо яна аблагам не ляжыць.

Жыхары Гайнавічыны адбираюць памяркоўныя працаэс аблісения дрэвных зямель мясцовымі гаспадарамі. Аднак з боязню адносяцца да продажу зямлі прыезджым — жыхарам польскіх гарадоў і вёсак, турбууючыся, каб не стала яна прадуктам перапродажу і спекуляцыі. Хацелі б мець за суседзяў па полі людзей, якіх добра ведаюць. Не адбираюць таксама продажу зямлі чужаземцам.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Закалот з зарплатамі

У час нядынай сесіі Рады Гайнавічскага павета дырэктар Самастойнага публічнага Комплексу аховы здароўя ў Гайнавічы Рыгор Тамашук звярнуў увагу, што самыя вялікія фінансавыя цяжкасці ў яго ўстанове можа выклікаць рэалізацыя закона аб павышэнні зарплат працаўнікамі аховы здароўя на 203 зл. Хаця закон гарантует выплату падбакі яшчэ за мінулы год, то гайнавічскія бальніцы не былі перададзены дадатковыя сродкі. На яе рэ-

ліацыю трэба 4,5 млн. зл. Калі 30% працаўнікоў падалі работадацу ў суд і выигралі справы. Дырэкцыя СПКАЗ стала апеляваць і чакае вырашэння Канстытуцыйнага tryбунала, які разглядае згоднасць закона аб павышэнні зарплат з Канстытуцыйнай РП. Маючы на ўвазе, што рашэнне Канстытуцыйнага tryбунала можа быць для работадаціў некарысным, улады бальніцы пачалі перамовы з прафсаюзамі наконт растэрміноўкі выплаты грошай працаўнікам.

Радны Гайнавічскага павета прынялі пасстанову аб паручэнні крэдиту для СПКАЗ у Гайнавічы на суму 1 млн. зл., прадбачаць на сплату абавязкаўстваў для пастаўшчыкоў тавараў і паслуг. (ам-3)

Непрыкметанае мерапрыемства

Ваяводскі Падляшскі асяродак сельскагаспадарчай кансультацыі ў Шэпятове арганізаваў 15 чэрвеня г.г. турнір гмін. Мерапрыемства праходзіла ў комплексе сельскагаспадарчых школ у Дайлідах. Мэтай імпрэзы была прамоцыя дасягненню візковай грамадскасці як і вылучэнне найлепшай каманды, якая будзе ўдзельнічаць у ваяводскай імпрэзе гэтага рангу. У сустэречы спаборнічалі каманды з Міхалова, Чаромхі, Рудкі, Руды і Малышуўкі. Змаганні праводзіліся ў адзінаццаці відзяліннях і тэарэтычных і практичных ведаў па сельскай гаспадарцы, жывёлагадоўлі, эканоміцы і Еўрасаюзе. Дэманстравалася практичнае ўдзелы на час на акрэсленай плошчы з перашкодамі. Кожная мясцовасць презентавала сваё асяроддзе на выстаўцы экспанатаў народнай творчасці, мастацтва і рэгіональнай кухні. Можна было пакаштаваць мясныя, хлебабулачныя і малочныя прадукты. Чаромха, напрыклад, презентавала вырабы з саломы і галінак бярэзіны, сурвэткі, вышываныя абрусы, марынаваныя грыбы, вясковы хлеб, пірог, сыр, масла, куцю, як і напоі з мелісі і мяты. Гэтых страву якраз не прыкметнае саўдзельнікаў мерапрыемства.

Пераможцам аказалася Міхалоўская гміна, якая ў заканчэнні запрэzentавала абраад вясельнага каравая.

Уладзімір СІДАРУК

Дзеткі з кірауніком Янам Андраюком і апекунамі Касяй Заброцкай, Касяй Плевай і Янам Тыневіцкім.

Гулялі і адпачывалі

Каля 30 вучняў гайнаўскіх падставовых школ, якія жывуць у цяжкіх матэрыяльных умовах з 1 па 12 ліпеня пабывалі на адпачынку арганізаваным Гайнаўскім аддзяленнем Праваслаўнага брацтва св. св. Кірылы і Мяфодзія.

Дзеткі адпачывалі ў прыхадскім памяшканні пры Свята-Троіцкім саборы ў Гайнаўцы, часта выходзілі або выязджалі на экспкурсіі. У Беластоку наведалі яны Звярынец, Музей войска і палац Браніцкіх. У Гайнаўцы купаліся ў малым басейне, гулялі на спартыўнай пляцоўцы. Вучні спаткаліся з пажарнікамі і персаналам хуткай дапамогі, адпачывалі каля вонгішча ў асяродку „Купала” ў Парыеве.

Перад гульнямі кожны дзень ладжаны былі спатканні са святаромі на рэлігійныя тэмы. Вучні сустрэліся з психолагам Ірэнай Сніткоўскай, паліцыян-

там Славамірам Грыгаруком, якія правялі гутарку аб шкоднасці алкаголю, наркотыкаў і папяросаў. На заканчэнне вучні падрыхталі „Летні тэатр”. Усім удзельнікам спаткання арганізатары ўручылі памяткі.

— Сустрэчы інтэгруюць дзяцей, а гэта вялікая дапамога для бацькоў, якія не змаглі б выслаць іх на платны адпачынак, — заявіў Ян Андраюк, кіраунік летніяго адпачынку.

Арганізатары карысталіся дапамогай Свята-Троіцкага прыхода, гарадскіх самаўрадавых улад і спонсараў. Булкі дармова паставляла пякарня „Эмма” і скідкі на купленыя прадукты давала пякарня Падальшынскіх. Вучні дармова карысталіся басейнам і спартыўнай пляцоўкай мясцовага Асяродка спорту і адпачынку.

Аляксей Мароз
Фота аўтара

Дзялінне беларускага электарату

Закалот з падзелам на выбарчыя акругі, па ўзору ваяводскага сейміка (чытай „Рух акруг” на стар. 1 і 2), зрабілі таксама радныя Бельскага павета. Галасамі праўных клубаў, насуперак левым радным, падзялілі яны павет на 3 выбарчыя акругі так, што Бельская і Арлянская гміны з беларускім насельніцтвам апынуліся ў акругах з перавагай польскага грамадства. У акрузе № 2 жыхары горада Браньска і гмін Браньск, Бонцкі, Орля і Рудка будуть выбіраць 7 павятовых радных, а ў акрузе № 3 гміны Бельск-Падляскі і Вышкі — 4 радных. Горад Бельск-Падляскі

як самастойная акруга № 1 выбярэ 8 радных. Разбіццё беларускага электарату стварае пагрозу, што іх кандыдаты не набяруць патрэбнай колькасці галасоў. Да такога падзелу адмоўна паставіліся самаўрады абедзвюх гмін. У аргументаванні сваёй пазіцыі арлянская самаўрадаўцы прывялі фармальны аргумент, што кожная гміна павінна мець у радзе сваёго прадстаўніка, не падмацоўваючы яго нацыянальным і канфесійным складам гміны (затое зрабіў гэта старшыня Бельскай гміннай рады).

Міхал Мінцэвіч

Голос свайго гаспадара

У беларускім літаратуразнаўстве прагучэла новае слова. Галоўны рэдактар „Інформаціоннага вестніка адміністраціі презідента Рэспублікі Беларусь” расейскамоўны пісьменнік Эдуард Скобелев 15 траўня г.г. на прэс-канферэнцыі ў Мінску прааналізаваў, як ён сцвярджае, творчасць В. Быкава, Р. Барадуліна, Н. Гілевіча і С. Законікава і прапанаваў забараніць друк іхніх твораў, бо лічыць: „Я не знаходжу ў іх нічога новага, акрамя таго, што выказвалася трывалыцца год назад”.

Гэты аўтар лічыць так. Але ён жа не адзіны, хто мае думку адносна творчасці памяняных літаратаў, рэзананс твораў якіх, наколькі вядома, непараўнанальная мацнейшы за разгалос ад шматлікіх графаманскіх твораў Э. Скобелева. Ці мае адзін галоўны рэдактар „Інформаціоннага вестніка” права выражанае грамадскую думку? Надта сумніўна.

Што прапануе Э. Скобелев замест твораў В. Быкава, Н. Гілевіча. Р. Барадуліна? Аказваецца, творчасць здаровых

сіл, якія адстойваюць святыя прынцыпы (чулі, чулі мы пра гэтыя прынцыпы, выходзячы з якіх аднадумцы з НКВД Э. Скобелева, былога супрацоўніка ЦК КПБ упокат клалі ў масавыя магілы расстраляных падсавецкіх людзей у шматлікіх Курапатах!) і прынеслі з сабой свежыя вечэр новых ідэй (якіх там новых? — тых жа самых, якія спавядаў той жа Э. Скобелев і якім трохі пераафарбаваным працягвае служыць дасюль) замест перапечу заходніх канцепцый (раней Э. Скобелев называў гэтыя агульначалавечыя каштоўнасці, вядомыя з часоў античнасці, „капіталістычнымі”).

Калі гэтыя новыя сілы, якім трэба даць слова на старонках літаратурных часопісаў, а не палітычна адсталым Быкаву, Барадуліну, Гілевічу і Законікаву, якія ўжо нічога новага не створаюць, як прагназуе Э. Скобелев, то можна меркаваць, што яны падобныя Э. Скобелеву. Бедней тады будзе беларуская літаратура без В. Быкава, без Н. Гілевіча, без Р. Барадуліна, якія даўно сталі

Вачыма паліяка

Палі з лухтою

Ёсць палітыкі нерэфармавальныя. Нават пройгрыш некаторых з іх нічога не навучыць. Усё з дзівоснай паслядоўнасцю плятуць яны тыя самыя кашалі. У палове ліпеня пачаў я ў рэгіянальнай тэлевізійнай „тройцы” ломжынскага палітыка, здаецца, сёння ад Права і Справядлівасці, дэпутата АВС-ЗХН папярэдній кадэнцыі. Як парламентары і тады лідэр падляшскага Хрысціянска-нацыянальнага задзіночання бліснуў ён некалькі разоў. Найсмачнейшыя былі здымкі пасла Камінскага, публікованыя ў г.зв. бульварнай прэсе, з блізкіх сустрэч „на замежным выездзе” з пасланкай СЛД Сільвія Пуш. Балбаталі ў той час нават пра сеймавы раман. Колькі ў гэтым праўды было, ведаюць сёння толькі яны адны. Урэшце ж пасланка Пуш адмахнулася ад сяброўства з паслом супрацьлеглай групоўкі. Больш-менш у той час Міхал Камінскі, у час аб'яднальнага з'езда падляшскага ЗХН, стараючыся за крэсла старшыні, публічна прывёў прывідны лозунг „Polska dla Polaków”. Заклік гэты абляяцё друк і выклікаў пачуццё непрыстойнасці ў шмат каго з публіцыстамі і палітыкаў. Камінскі пасля тлумачыўся, што не меў на думцы таго, што прыйшло ў галаву іншым, што гэта не так, але і так не было да канца вядома, як. У апошні час, пасля, здаецца, трох гадоў, былы пасол, упартка займаючыся палітыкай, паўтарыў той лозунг, да таго ў дыскусіі з маладзёжнымі групамі палітычных партый. Ніхто гэтага не пракаментаваў, не даў адпор. Больш таго, Камінскі ручаўся, што да нацыянальных меншасцей нічога ён сам не мае.

— У меншасцей у Польшы мноства прывілеяў, — гэта пераконваў. З ліку гэтага мноства прывёў толькі меншы выбарны парог, які належыцца меншасцям на парламенцкіх выбарах.

Я ўпіснены, што меншасць праблем Камінскі ніколі не зразумее, бо ж мог бы сказаць — а што ж тут разумець, гэта ж іхныя праблемы. А так не ёсць. Гэта праблемы большасці, якой больш светлыя рэпрэзентантвы маюць абавязак працягваць руку слабейшаму і ўбіваць у магіт няўцяmlівым, што шматкультурнасць гэта яе сіла. І, думаю я, такіх прад-

тымі астоямі, на якіх трymаецца роднае пісьменства.

Якія цынічныя прыёмы выкарыстоўвае Э. Скобелев, бачна хоць бы з ягонага выказвання: *На змену тым, хто як у асабістым карыце* (падкрэслена мною — В. Г.) *дзяліў паміж сабою народныя гроши, прыйшли новыя сілы*. Хто з майго пакалення не ведае, што „карытам” пры Саўдэпі народ называў менавіта ЦК, Саўмін, адпаведныя партыйныя і ўрадавыя органы.

З 1966 г. Э. Скобелев працуе ўвесь час пры „карыце”: найперш у апарате ЦК КПБ, і дзяліў гэткім чынам народныя гроши. З 1991 года ён намеснік дырэктара Міжнароднага цэнтра Акадэміі кіравання пры Саўміне Рэспублікі Беларусь. З 1994 г. у Беларускім інстытуце інфармацыі і прагнозу пры Адміністрацыі прэзідэнта РБ. З 1996 г. галоўны рэдактар „Інформаціоннага вестніка” тамсама. І зараз працягвае дзяліць народныя гроши. Дык хто ж усё жыць правёў пры „карыце”? — Э. Скобелев, або тыя, якія ён бярэцца абвінавачваць?

Адкуль у прафесійнага апаратчыка Э. Скобелева такая ўпісненасць у тым, што волаты беларускай літаратуры В. Быкав, Н. Гілевіч, Р. Барадулін нічога но-

стаўнікоў большасці — больш, чым прыхільнікі лозунга „Polska dla Polaków”, які асацыюецца адназначна. Пад развагу шаноўным чытачам прапаную параўнаны гэты заклік, прыведзены ў тэлевізійнай „тройцы” былым паслом ЗХН, з апошнім выбарчым лозунгам Аляксандра Квасніцкага: „Dom wszystkich — Polska”. Для Камінскага гэта адно і тое ж (у тлумачэнні, здаецца: „Дом усіх — Польша палякаў”). А для Вас?

Кажуць: „Іграеш гэтак, як дазволіць супернік”. Палітыкі зайгрываюць так, каб як найчасцей існаваць на старонках і ў эфіры. Камінскі, як палітык і былы журналіст, ведае аб гэтым. Горш, калі рэдактары, быццам не ведаючы, некрытычна на гэта дазваляюць, і, як у TVP 3, пускаюць у эфір гэткую лухту. Яшчэ горш, калі з саміх іх вылазіць няўцямнасць. Вось у шаноўным дадатку да „Выбарчай газеты” паказалася публікацыя перад сёлетнім „Басовішчам”. Напісалі тамака вось так: „W tutejszych (калягара доцікі — M. X.) wioskach i miasteczkach prawosławni i białoruscy Polacy stanowią większość”. Турyst з цэнтральнай Польшчы, які прачытаў такое, падумае, што, пэўна, у некаторых частках вёсак і мястэчак жывуць праваслаўныя, а ў другіх беларусы. Вось, тут адны, там — другія. Бесталковай няўцямнасцю, мяжуцай з невуцтвам, ёсць наступнае сцвярдженне аўтара тэкста ў беластоцкай „Выбарчай”: „Łukaszewkowska Białołęka jest w istocie ultra-Rosja. Ostatnią republiką radziecką”. Галоп думак, не вельмі вытанчанай слоўнай арнаментацыі загнá аўтара ў трызненне, якое не мае нічога супольнага з беларускай рэальнасцю апошніх 12 гадоў. Але, на тое, каб гэта аўтару таго артыкула патлумачыць, не хапіла б тут месца. Тыя, хто чытае па-беларуску, ведаюць у чым справа. Але, з майго сямігадовага досведу працы ў „Выбарчай” я ведаю, што там ёсць шмат людзей, якія могуць перавучыць тых аўтараў, якія ставяць „слоўны палас” вышэй за сэнс.

Распавяданне лухты на тэму меншасцей, як відаць, досьць папулярнае. Час ад часу — выключна гучнае. А я ўсё веру, што гэта толькі на памежку, на паліях. Абы яны занадта не шырэлі.

Мацей Халадоўскі

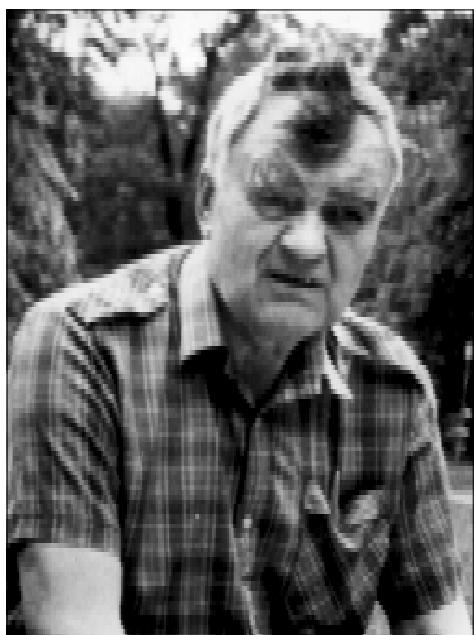
вага не створаць? Адтуль жа: як сказаў нехта з расійскіх літаратаў: ёсць птушкі пеўчыя, і ёсць птушкі лоўчыя. Названыя пісьменнікі і пээты — пеўчыя, не ў прыклад Э. Скобелеву. Валянцін Тарас ад імя аднаго з падобных апаратчыкаў выказаўся: *Хто сказаў, што трэба лётаць, а не поўзаць па зямлі?*

Была калісці; напярэдадні другой сучаснай вайны грамафонная фірма „His master's voice” („Голос ягонага гаспадара”). Фірмавым знакам яе была выява прыгожага сабачкі, які прыслухаўся да гукаў з грамафоннай трубы. Вось мы пры шэльмаванні знікніць нашых літаратаў не дачуліся голасу таго самага гаспадара, якому зараз служыць Э. Скобелев. Таго самага, які абвясціў родную мову *bedniano*. Які пахваліў Адольфа Алаізавіча за парадак (у якім ахвяры маршыравалі наўпраст да крэматорыяў, а бараны ішлі і білі ў барабаны, скуры якіх былі зробленыя з саміх бараноў), які незадаволены нават тымі падручнікамі гісторыі 1995-2001 гг., у якіх гісторыя Беларусі пачынаецца з 1917 года.

Мы дачуліся голасу сабакі свайго гаспадара.

Валянцін Грыцкевіч

Лепшы сябра палякаў

... У мене стварылася ўражанне, што некаторыя нашыя уплывовыя правадыры дагэтуль кіруюца прынцыпам: утрымліваць, не адпускаць, не дазваляць, падазраваць і нічога не змяняць.

З пісма А. Карпюка М. Гарбачову.

14 ліпеня споўнілася 10 гадоў з дня смерці вядомага беларускага пісьменніка і савецкага дысідэнта, нашага земляка, Аляксея Нічыпаравіча Карпюка. Гэты чалавек асабліва мне блізкі, бо ў свой час ён пэўным чынам паўплываў на мой лёс.

Упершыню я сутыкнуўся з прозвішчам Аляксея Нічыпаравіча Карпюка, калі служыў ва Уладзівастоку ў 1987 годзе. Ён даслаў мне ліст. Гэта была рэакцыя на мой артыкул, які не апублікавалі ў газеце „Гродзенская праўда“. Я пісаў пра сітуацыю з польскай нацыянальнай меншасцю на Гродзеншчыне, у прыватнасці, пра вывучэнне польскай мовы і навучанне на ёй. Хоць артыкул не надрукавалі, але яго далі пачытаць Карпюку. У сваім пісме Аляксей Нічыпаравіч прасіў даслаць адресы палякаў, якія таксама змагаюцца за навучанне на роднай мове. На жаль, тады я такіх людзей у Гродне не ведаў.

Гэта быў пачатак нашага з Карпюком знаёмства, якое пазней перарасло ў сяброўства. Увесень таго ж года мне ўдалося перавесціся на службу ў Гродна. Памятаю пра запрашэнне Карпюка на віданіе яго, калі прыеду ў родны горад, я прыйшоў да яго на працу, у Дом-музей Элізы Ажэшкі. Нягледзячы на актыўную пошуку, Карпюк гэтак і не знайшоў палякаў, якіх можна было б уцягнуць у польскую адраджэнскую дзейнасць. Таму ён вельмі ўзрушыўся, калі я прыйшоў. Я адразу адчую, што Аляксей Нічыпаравіч адразу пранікся да мене даверам, хоць на мне была форма пагранвойскай, якія падначальваліся КДБ. Напэўна, ён вырашыў, што разам з аднадумцам у асобе маладога падпалкоўніка яму будзе прасцей працаўца над вырашэннем польскага пытання.

Карпюк, беларус, не хацеў мірыцца з тым, што палякі пазбаўлены права навучацца на роднай мове, не маюць сва-

ёй газеты і грамадской арганізацыі, якая барапіла б іх нацыянальныя інтарэсы. На жаль, ніхто з палякаў тады не ўзнімаў такіх пытанняў. Карпюк пачаў змагацца за права польскай нацменшасці, у тым ліку за права мае і маіх дзяцей. Ён спрабаваў выкарыстаць перыяд перабудовы, калі паслабіўся ідэалагічны ціск.

Карпюк паказаў мене пісмо па польскім пытанні, якое ў красавіку 1987 года ён выслаў М. Гарбачову. Прачытаўшы, я зразумеў, што гэта праблема хвалявала Аляксея Нічыпаравіча не год і не два, а гадоў дваццаць, можа і болей. Я не ведаю, ці бачыў гэты ліст Гарбачоў, але ў ЦК КПСС яго пераадрасавалі ў Гродна — для выясняління акалічнасцей. Адказ на ліст Карпюка атрымаў па тэлефоне ад намесніка загадчыка ідэалагічнага аддзела абкама партыі Д. Аляшкевіча. Ён паведаміў, што праблема, аб якой Карпюк напісаў генеральному сакратару, не існуе, паколькі палякі ніколі не звярталіся да улад з просьбай наладзіць навучанне сваіх дзяцей на роднай мове.

У снежні 1987 года абураны Карпюк піша наступны ліст Гарбачову, у якім сітуацыю з польскім пытаннем у СССР параўноўвае з затануальным парадам „Адмірал Нахімаў“. „Гэты парад застаноў не толькі з-за недагляду капітанаў, — піша А. Карпюк, — а перад усім з-за таго, што быў са старэлым. Таму нічога дзіўнага ў тым, што палякі не звяртаюцца да ўладаў за дапамогай. Пытанне ў тым, што самі ўлады ніколі не цікавіліся праблемамі нацменшасцей. На жаль, сённяшнія грамадства пакуль не здолела пазбавіцца страху пераследаў за ішадумства“.

На пачатку 1988 года Аляксей Нічыпаравіч паскардзіўся на адсутнасць падтрымкі па польскім пытанні з боку асобных сяброў Саюза пісьменнікаў БССР. У сувязі з гэтым ён напрасіў мене напісаць лісты яму і Быкову з просьбай дапамагчы ў змаганні за права палякаў. Гэта павінна было паспрыяць вырашэнню польскага пытання на Беларусі. У сакавіку Карпюк парайў мене напісаць пісмо Гарбачову.

Летам 1988 года мы з аднадумцамі змаліліся падрыхтоўкай да стварэння польскага таварыства. У адзін з тых дзён Аляксей Нічыпаравіч пазваніў да мене на працу і прызначыў сустрэчу ў гарадскім парку. Калі я прыйшоў, ён адразу прапанаваў назваць будуче таварыства імем Яна Каханоўскага. Калі я сказаў, што мы вырашылі надаць арганізацыі імя Адама Міцкевіча, ён пагадзіўся і павіншаваў з добрым выбарам.

10 жніўня 1988 года ў канферэнц-зале Гродзенскага ўніверсітэта адбыўся ўстаноўчы сход Польскага культурна-асветніцкага таварыства. Хоць сабралася многа людзей, адчувалася нейкая скаванасць. Толькі пасля бліскучага выступу А. Карпюка палякі пачалі адкрыта гаварыць пра набалелае, заклікаючы прысутных патрабаваць ад улад

прытрымлівання правоў, дэклараваных савецкім заканадаўствам.

Напрыканцы жніўня па запрашенні аддзела культуры Гродзенскага аблвыканкама ў Гродна прыехала польская пісьменніца Барбара Ваховіч. У праграму яе візіту адмыслова не ўключылі сустрэчу з мясцовымі палякамі. Абураны Карпюк парушыў план і наладзіў мерапрыемства.

Мы заўсёды сустракаліся з Аляксеем Нічыпаравічам у ягоным кабінэце. Калі трэба было пагаварыць пра штосыці надзвычай важнае, ён здымай трубку тэлефона, клаў яе на стол і прапаноўваў выйсці на ганак. Калі мы, размаўлячы, безліч разоў абыходзілі вакол будынка музея, за намі са здзіўленнем назіралі супрацоўніцы. Напэўна, яны не маглі зразумець, што агульнага можа быць паміж афіцэрам пагранвойскай і паважаным у краіне пісьменнікам.

Аднойчы Карпюк пропанаваў паразмаўляць з адным ксяндзом у Гродзенскім раёне наконт агітацыйнай працы па выкладанні польскай мовы ў школах. Менавіта ў той дзень, калі мы вырашылі пaeхаць, мяне нечакана прызначылі на службу. Пасля сустрэчы з ксяндзом Карпюк пазваніў мене і вымавіў усюго некалькі слоў: „Слабы ён. Нічога з яго не будзе“.

Дзеля легалізацыі таварыства ў ваках польскіх улад, Карпюк сустрэўся з генералам Абядзінскім, польскім консулам у Мінску, сябрам В. Ярузельскага. На пачатку верасня ў хаце маіх бацькоў у вёсцы Ласосна зазваніў тэлефон. Я адказаў, як звычайна: „Падпалкоўнік Гавін слухае“. У трубцы адказаў: „Сзólem towarzyszu pułkowniku, z tej strony generał broni Obiedziński“. З гэтага моманту распачаліся мае афіцыйныя контакты з прадстаўнікамі польскіх улад, бліскучка арганізаваны А. Карпюком.

Праўда, пасля сустрэчы з генеральним консулам вайсковага кіраўніцтва абавязціла мене строгую вымову за так званы несанкцыянованы контакт з замежнікам. Праз паўгода мене забаранілі працаўцаць з асабліва важнымі і зусім сакрэтнымі дакументамі, пазбавіўшы права выконваць мой прафесійны абавязак. І гэта нягледзячы на тое, што мы з генерал-палкоўнікам Абядзінскім былі вайскоўцамі краін-сяброў Варшаўскай дамовы. На паперы — саюзнікі, а на самой справе...

У 1989-1990 гады я мала контактаваў з Аляксеем Нічыпаравічам. Ён лічыў, што здрабіў ўсё магчымае для легалізацыі нашай адраджэнской дзейнасці, і назіраў, ці даюць палякі рады ў змаганні з уладамі за свае права. Аднак, даведаўшыся, што я буду вылучацца кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР ад гарадскага пасёлка Сапоцкіна, прыехаў і выступіў там з прамовай. Ён разумеў, што падтрымліваючы мене, выступае супраць кіруючай улады. Прамова Карпюка мела сапраўды вялікое значэнне. Многія ведалі Аляксея Нічыпаравіча як чалавека, які пасля вайны працаўваў простым настаўнікам у мясцовай школе, і паважаў яго. У выніку за мяне прагаласаваў 651 чалавек, а за майго канкурэнта — старшыню мясцовага кал-

гаса — 240. Але пасля выбары былі сфабрыкаваны. Мне не хапіла ўсяго 122 галасы, каб трапіць у Вярхоўны Савет. Праз некаторы час мне патэлефанаваў Карпюк і сказаў: „Ну што, атрымаў урок? Памятай, што такіх людзей як ты, яны да ўлады не дапусцяць“.

Перад устаноўчым з'ездам Саюза палякаў у 1990 годзе, на якім павінны былі абраць новае кіраўніцтва, я не раз раіўся з Аляксеем Нічыпаравічам, як дзейнічаць. Ён заўсёды адказаў адноўлька: „Кіраваць саюзам“. Якраз тады камандаванне Заходнія пагранічныя атрады паслава мne ўмову: калі я кіну грамадскую дзейнасць, дык атрымаю магчымасць працягваць вайсковую кар'еру. Мне падавалася, што я могу адышці ад польскіх спраў: працэс пайшоў і не так важна, хто будзе ім кіраваць. Ведаючы пазіцыю Карпюка і адчуваючы вялікую адказнасць за польскую справу, я зрабіў выбар на карысць апошняй. Заставаўся польскім грамадским дзеячам і адначасова афіцэрам-памежнікам, начальнікам сувязі гродзенскага памежнага атрада.

Гэты выбар паставіў крапку ў майі вайсковай кар'еры. Праз год мяне звольнілі са службы ў прымусовым падрадку. Мне было сорак. Цікава тое, што я дзейнічаў на карысць польскай справы выключна ў рамках савецкіх законаў. Прычым, законы гэтага гарантавалі нам тое, за што мы змагаліся. Савецкая дзяржава не толькі знішчыла маю вайсковую кар'еру, а і пазбавіла мяне поўнай пенсіі па выслуге гадоў. Праз некалькі дзён пасля звальнення я спаткаўся з Карпюком, які заўсёды раіў мne сплачыць службу ў арміі і грамадскую дзейнасць. Першы раз ён маўчайў...

У 1991-1992 гадах Карпюк шмат хварэў, аднак мы перыядычна сустракаліся. На пачатку ліпеня 1992 года Аляксей Нічыпаравіч пачаўся вельмі кепска і я наведаў яго дома. Гэты цяжка хворы чалавек паводзіў сябе настолькі нязмушана, быццам бы нічога не здарылася. Праз некалькі дзён пасля нашай сустрэчы патэлефанавала яго жонка, якая ніколі гэтага не рабіла. Я адразу зразумеў, што здарылася самае страшнае. Беларусь згубіла аднаго з лепшых сыноў, а тутэйшыя палякі — свайго лепшага сябра. Усё жыццё Карпюк змагаўся за Башкайшыну, каб зрабіць яе незалежнай, суверэнай, еўрапейскай. За Беларусь, у якой усім нам, людзям розных нацыянальнасцей, жылося б адноўлька, быццам бы нічога не здарылася. Праз некалькі дзён пасля нашай сустрэчы патэлефанавала яго жонка, якая ніколі гэтага не рабіла. Я адразу зразумеў, што здарылася самае страшнае. Беларусь згубіла аднаго з лепшых сыноў, а тутэйшыя палякі — свайго лепшага сябра. Усё жыццё Карпюк змагаўся за Башкайшыну, каб зрабіць яе незалежнай, суверэнай, еўрапейскай. За Беларусь, у якой усім нам, людзям розных нацыянальнасцей, жылося б адноўлька, быццам бы нічога не здарылася. Праз некалькі дзён пасля нашай сустрэчы патэлефанавала яго жонка, якая ніколі гэтага не рабіла. Я адразу зразумеў, што здарылася самае страшнае. Беларусь згубіла аднаго з лепшых сыноў, а тутэйшыя палякі — свайго лепшага сябра. Усё жыццё Карпюк змагаўся за Башкайшыну, каб зрабіць яе незалежнай, суверэнай, еўрапейскай. За Беларусь, у якой усім нам, людзям розных нацыянальнасцей, жылося б адноўлька, быццам бы нічога не здарылася. Праз некалькі дзён пасля нашай сустрэчы патэлефанавала яго жонка, якая ніколі гэтага не рабіла. Я адразу зразумеў, што здарылася самае страшнае. Беларусь згубіла аднаго з лепшых сыноў, а тутэйшыя палякі — свайго лепшага сябра. Усё жыццё Карпюк змагаўся за Башкайшыну, каб зрабіць яе незалежнай, суверэнай, еўрапейскай. За Беларусь, у якой усім нам, людзям розных нацыянальнасцей, жылося б адноўлька, быццам бы нічога не здарылася. Праз некалькі дзён пасля нашай сустрэчы патэлефанавала яго жонка, якая ніколі гэтага не рабіла. Я адразу зразумеў, што здарылася самае страшнае. Беларусь згубіла аднаго з лепшых сыноў, а тутэйшыя палякі — свайго лепшага сябра. Усё жыццё Карпюк змагаўся за Башкайшыну, каб зрабіць яе незалежнай, суверэнай, еўрапейскай. За Беларусь, у якой усім нам, людзям розных нацыянальнасцей, жылося б адноўлька, быццам бы нічога не здарылася. Праз некалькі дзён пасля нашай сустрэчы патэлефанавала яго жонка, якая ніколі гэтага не рабіла. Я адразу зразумеў, што здарылася самае страшнае. Беларусь згубіла аднаго з лепшых сыноў, а тутэйшыя палякі — свайго лепшага сябра. Усё жыццё Карпюк змагаўся за Башкайшыну, каб зрабіць яе незалежнай, суверэнай, еўрапейскай. За Беларусь, у якой усім нам, людзям розных нацыянальнасцей, жылося б адноўлька, быццам бы нічога не здарылася. Праз некалькі дзён пасля нашай сустрэчы патэлефанавала яго жонка, якая ніколі гэтага не рабіла. Я адразу зразумеў, што здарылася самае страшнае. Беларусь згубіла аднаго з лепшых сыноў, а тутэйшыя палякі — свайго лепшага сябра. Усё жыццё Карпюк змагаўся за Башкайшыну, каб зрабіць яе незалежнай, суверэнай, еўрапейскай. За Беларусь, у якой усім нам, людзям розных нацыянальнасцей, жылося б адноўлька, быццам бы нічога не здарылася. Праз некалькі дзён пасля нашай сустрэчы патэлефанавала яго жонка, якая ніколі гэтага не рабіла. Я адразу зразумеў, што здарылася самае страшнае. Беларусь згубіла аднаго з лепшых сыноў, а тутэйшыя палякі — свайго лепшага сябра. Усё жыццё Карпюк змагаўся за Башкайшыну, каб зрабіць яе незалежнай, суверэнай, еўрапейскай. За Беларусь, у якой усім нам, людзям розных нацыянальнасцей, жылося б адноўлька, быццам бы нічога не здарылася. Праз некалькі дзён пасля нашай сустрэчы патэлефанавала яго жонка, якая ніколі гэтага не рабіла. Я адразу зразумеў, што здарылася самае страшнае. Беларусь згубіла аднаго з лепшых сыноў, а тутэйшыя палякі — свайго лепшага сябра. Усё жыццё Карпюк змагаўся за Башкайшыну, каб зрабіць яе незалежнай, суверэнай, еўрапейскай. За Беларусь, у якой усім нам, людзям розных нацыянальнасцей, жылося б адноўлька, быццам бы нічога не здарылася. Праз некаль

Зорка

старонка для дзяцей

Дзяўчата з Катлоўкі.

Падарунак

Калі над Далінай першы дзень засвяціла сонца прачнуліся сонныя звяркі, Міканды.

Ніхто не ўмёў растлумачыць чаму ўсе Міканды прачнуліся ў адзін момант, у першы дзень Вясны. Яны былі рады, падумалі, што ахвяруюць Вясне сувеніры.

— Я падарую Вясне парасон, — сказаў адзін.

— А я плашч!

— Я дам цукерніцу!

Усе Міканды ведалі што прынясучы Вясне, адзін малы Лапік меў проблему, ён не ведаў што ёй падарыць. Гномікі жылі на адным дрэве як дружная сям'я. Калі Лапік на коўзанцы з'ехаў у свой пакой, пабачыў там куфэрак з золатам. Лапік падумаў: можа дам Вясне кавалак золата? Так... толькі раней трэба ку-

піць мне ад дзядзькі Андэрса граблі і прыбраць у лесе.

За дзве залатыя манеты Лапік купіў граблі і пайшоў у лес.

Ой-й! Жахнуўся Лапік, — як многа тут смецця, мне трэба прыбраць. Ён узяўся за працу. Свяціла сонца і ў Мікандаў пачала мяняцца поўсць, яна набрала бляску. Наш Лапік прыбраў цэлы лес і вярнуўся на сваё дрэва. Калі на коўзанцы ён з'ехаў у свой пакой, там ужо не было скрыні з золатам. Ён шукаў, аднак нічога не знайшоў. Пасля супакоіўся і прыгадаў, што Мікандам золата непатрэбнае да шчасця.

— Ой-й! Мне ж трэба купіць падарак Вясне! Лапік заплакаў. Шкада... цяпер Вясна з'есць мяне, кажуць, што яна любіць Міканд з морквой і соусам з шампіньёнам. Ну так!

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Лапік плакаў, не меў выбару. Ён абцёр слёзы і пайшоў на паляну, дзе ладзілі мерапрыемства. На паляне Лапік пабачыў сваякоў з вялікімі падаркамі.

***

Вясна завітала ў Даліну Мікандаў.

— Даражэнкія, — сказала яна, — навошта мне столькі падаркаў? Яны мне непатрэбныя для шчасця. Хапіла б, каб вы спалілі Маранну і кінулі яе ў мора. Хачу сказаць, што толькі адзін Міканд дадумаўся як дагадзіць Вясне, ён прыбраў у лесе.

Лапік не ведаў як яму быць, ён скаваўся пад зямлю і не бачыў што дзеецца ў Мікандаў. Пад зямлём Лапік падумаў:

— Я не ведаў, што Вясна любіць прыроду... прыбраў, бо сам люблю парадак.

(нак-с)

Польска-беларуская крыжаванка № 30

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы, з наклееным канцрольным талонам, на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку“. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку № 26:

Дух, пірог, Корсіка, вазак, рот, канікулы, горад, банк, ажына. Вага, канон, позірк, рака, паскуда, крыжы, ода, тона.

Узнагароду, кніжку У. Арлова „Адкуль наш род“, выйграва: Юстына Асіпюк з Нарвы.

Віншум!

Medyk	▼	Ser	▼	Narta	▼	Kat	►	▼		▼
Medycyna		Dinar		Cygan		Norma			Kora	
	►		▼						Trawa	
Dyrygentka	►									
	►			Góra	►				●	
Syn					●			●	●	
Kawa	►									
	●	●		Niuans	►				●	

Вершы Віктара Шведа

У экспурсії

— Скажы мне, розніца якая
Паміж таксі тут і трамваем?
— Не ведаю, — сказала Зоя,
Упершыню я за мяжою.

Экскурсавод смяеца: — Хіба
Тут да мяне належыць выбар.
Каб грошай зберагчы нам недзе
Тады трамваем мы паедзем.

У тэатры

— Чаму, сыночак, бесталкова
Сядзіш у ложы ганаровай?
Адказвае ён зухавата:
— Прыйшоў на пропуск майго таты.

— Чаму ж твой тата, як паверыць,
Не паявіўся на прэм'еры?
— Мой тата, я магу прызнацца,
Шукае пропуск свой у хаце.

Бульдог

З дзяўчынкай выйшла маці
На ўквечаны мурог.
Тут стаў ім прыглядцаца
Агромністы бульдог.

— Глянь, мама, дзядзька Якаў!
— Кінь, доня, каламуць!
— Ты думаеш што гэта
Сабака мог пачуць?

Наш тата адразу

раскажа шмат казак

У хаце, на світанні,
Будзіцца малы Ваня
І просіць: — Калі ласка,
Раскажы мне, мама, казку.

Мама на гэта: — Сынку,
Пачакай яшчэ хвілінку,
Прыдзе аднекуль тата,
Раскажа ён казак багата.

Вольная грамата

(Латышская казка)

Кажуць, у ваўка калісьці была вольная грамата і мог ён жыць, дзе хацеў, — у полі, у лесе, а то і ў аўчарні.

Але аднойчы ўвосень, калі ішлі праліўныя дажджы, вольная грамата прамокла.

Воўк думаў-думаў, што цяпер рабіць, дзе грамату сушыць, і пайшоў да свайго сябра, сабакі:

— Пёсік, браток! — кажа воўк.

Дзеці з Рыбакоў.

Дзяўчата з ПШ н-р 4 у Беластоку ў час перапынку. Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Юры Гумянюк

Хлопчык і балёнік

Хлопчык балёнік надзымуты

трымае —
ў неба глядзіць, ажно дух
замірае.

Бацька ягоны адно
пазяхае:

Хлопчык жа мроіць —
у аблоках лунае.

Вельмі шкада, што балёнік
маленікі,
хочь і прыгожы, ды надта
слабенькі,
каб узляцець, дакрануцца
да сонца.

Хлопчык пра неба марыць
бясконца.

Міра Лукша

Пачастунак з Гродзеншчыны

Зайка з заплечнікам
Ехаў у Семяноўку.
Зусім недарэчна —
Вёз туды літроўку
Свежае вадзіцы
З возера Малочнага.
Каб маглі напіцца
Штосьці болей моцнага
Рыбкі з Беласточчыны.

— Вазьмі пасушы маю грамату,
зусім яна прамокла!

— Добра! — кажа сабака. — Чаму не пасушыць.

Узяць грамату ён узяў, а дзе су-
шыць яе — не ведае. Думаў-ду-
маў сабака і пайшоў да свайго
сябра ката: той у хаце жыве.

— Коцік, браток! — кажа ён.
— Вазьміся ты пасушыць воль-
ную грамату ваўка.

— Добра! — кажа кот. — Чаму не пасушыць.

Узяць грамату ён узяў, а само-
му няма часу сушыць — ляnota
заела. Кажа ён сваёй сяброўцы,
мыши:

— Мышка, сястрычка, вазьмі

Уладзімір АРЛОЎ, Адкуль наш род

Сімяон Полацкі

Шлях па навуку

Чалавек, пра якога мы пагаворы, заслужыў славу выдатнага пісьменніка, настаўніка і асветніка. Яго ведалі ў свеце далёка ад Беларусі. Але ён заўсёды з любасцю ўспамінаў яе і свой родны горад, у гонар якога ўзяў сабе прозвішча — Полацкі.

У дзяяцінстве і юнацтве яго звалі Самойлам. Хлопчык нарадзіўся ў 1629 годзе ў сям'і заможных гардзданаў. Навуку ён пачаў спасци-

гаць у школцы пры полацкім Богаяўленскім манастыры. Тут не толькі вучылі чытаць, пісаць і лічыць, але і выкладалі лацінскую і грэчаскую мовы, музыку і спевы.

Пасля школы Самойла паехаў вучыцца ў Кіеў, а потым у Вільню, дзе была акадэмія. Там чыталі лекцыі шмат якія знакамітыя вучоныя, добра вядомыя ва ўсёй Еўропе. На занятиях Самойла, напрыклад, чуў, што не Сонца круціцца вакол Зямлі, як тады лічыла большасць лю-

дзей, а наадварот — Зямля з іншымі планетамі круціцца вакол Сонца.

У гэтых час полацкага юнака ўжо ведалі як таленавітага паэта. Свае вершы ён, апрача роднай беларускай мовы, пісаў яшчэ на трох — польскай, лацінскай і расейскай.

У Вільні Самойла стаў прыхільнікам вунії. Вы памятаце, што вунія — гэта аб'яднанне праваслаўнай і каталіцкай цэрквой.

Новыя гісторыі Дзядзечкі СІДА

Як маленькая дзяўчынка качала колы бацькавага легкавіка

Аднаго разу маленькая дзяўчынка хацела дапамагчы бацьку, калі той бартаваў ды падкачваў колы свайго старэнкага легкавіка. Калі бацька адышоў на хвілінку падслікавацца сухім бутэрбродам, яна ўхапілася сваімі кволымі ручкамі за вялізную помпуну і ўжо хацела націснуць зверху на рычаг, але тут выйшла недарэчнае неспадзяванка. Помпа вырвалася з ейных рук, шлангамі свістнула па галаве, галава крутанулася ўперад-узад, потым узад, набок

і наперад, а потым яшчэ набок і набок, наперад-назад і набок, напад-убок і наперад, а сама пімпака, што ўстаўляеца ў кола, раптам апнулася ў дзеўчынёшкі ў роце. То паветра, якое заставалася ў помпі, паперла вонкі, з-за чаго дзяўчынка пачала надзімацца, што той паветраны абалонік. А паколькі яна была лягчэй за качыны пух, дык, ясная рэч, узляцела ў паветра не толькі над машынай, але й над уласнай хатай. І так бы яна паляцела далёка-да-

лёка, каб у гэтых час з хаты не выбег паднасты татуся ды, высока падскочыўши, не ўхапіў сваю родную дачушку за ножкі. І вось яны разам грымздануліся... на шчасце, не на легкавік, а на зялённую траўку; а дзяўчынка хоць і заплакала, затое засталася выключна цалюткай.

Вось што значыць, шаноўныя маляты, надзімаць аўтапомпай не сваіх гумавых бегемоцікаў і шары, а ўласныя шчокі.

Дзядзечка СІД

Сабака адразу ж да ката:

— Ну, сябар, аддавай ваўку вольную грамату!

А кот да мыши:

— Ну, сяброўка, давай сюды вольную грамату ваўка!

Прыносіць мыш грамату. Ды вось бяда, адно шмаццё засталося! Узяў кот — панёс сабаку. Узяў сабака — панёс ваўку, аддаў:

— Вось, — кажа, — твая грамата!

Глянуў воўк на сваю грамату, завёў ад злосці і кінуўся на сабаку. Сабака ад яго ды на ката! Кот — ад сабакі ды на мышку! А тая не чакала — і ў норку.

З таго часу, кажуць, воўк не адважваеца больш хадзіць па паліях ды па аўтарнях — вольнай жа граматы няма! І даводзіцца яму жыць толькі ў лесе. А варта яму ўбачыць сабаку — так і кідаеца на яго. Сустрэнуцца сабака з катом — і адзін на аднаго, толькі поўсць касмыкамі ў розныя бакі ляціць. А вось варта мышы ўбачыць ката — яна адразу ж у нару, ёй і на думку не прыйдзе з катом біцца, вінавата сама!

Вось так і было ўсё, гэта я добра ведаю — мне сам цвыркун з запечча расказаў.

Хто не верыць — няхай у яго запытае!

Рэалістычныя краявіды і архітэктура на карцінах Яна Старуна.

Дзеля новых прац

Рэгіянальны творчы цэнтр „Гайно”, які дзеянічае пры аднайменнай галерэі ў Беларускім музее ў Гайнайцы, існуе ўжо трэці год. Належаць да яго гайнайскія мастакі: жывапісцы, скульптары і фатографы-аматары. 7 чэрвеня г.г. у галерэі адбылося адкрыццё калектыўной выстаўкі мастакоў прац членуў цэнтра.

Гасцей прывітала Іаанна Кярсноўская, старшыня творчага цэнтра, якая прэзентацыю прац распачала са сваіх малюнкаў Белавежскай пушчы, зробленых сухімі пастэлямі. Паказаны на іх своеасаблівы клімат пушчы, бачаны аўтарам. Віктар Кабац прадставіў трэпічкі „Старая дрэвы” — алейныя працы, у якіх адлюстраваны не выгляд дрэў,

а клімат і колеры. На выстаўцы можна пабачыць жывапіс Яна Старуна, які паказвае рэалістычныя карціны з архітэктурай і краявідамі ды карціны Тамаша Адзяевіча з сімвалічнымі матывамі. Пётр Гаган данёс на выстаўку карціну з фрагментам Белавежскай пушчы, а фатографы Ежы Вуйцік і Тадэуш Тапольскі паказалі пушчанская і прыпушчанская краявіды. Зусім іншыя фатаграфіі паказалі Андрэй Мусько. Абфатаграфаваў ён з усіх бакоў Віктара Кабаца і прадставіў здымкі як мастакі дакумент.

Экспазіцыя ў музее з'яўляецца 13 выстаўкай Рэгіянальнага творчага цэнтра.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

„Гайнайская панарама” пасля перапынку

Пасля працяглага перапынку выйша з друку чарговы, чацвёрты нумар „Гайнайской панарамы”. Размаўляю з яе галоўным рэдактаром Міхалам Андрасюком.

— Якая прычына, што так доўга не паказвалася газета?

— Недахоп часу. Няма ў нас штатаў, усе працуем на грамадскіх пачатках. Другая прычына — усё ж такі малапікасць матэрыялаў і аўтараў. Газета наша не інфармацыйнага харкатару і тады няма патрэбы спышацца. У часопісе змяшчаем гісторычныя матэрыялы і трэба, каб рабіць гэта гісторыкі або прынамсі любіцелі гісторыі.

— У газеце толькі два артыкулы на беларускай мове. Ці не становіца яна часопісам з польскім ухілам?

— Яшчэ ёсьць адзін верш Барыса Руцко. Але, гаворачы сур’ёзна, трэба адзначыць, што хаяць наш часопіс з’яўляецца газетай памежжа, у якой артыкулы напісаны на дзвюх мовах, то чытачы нашы, бяручы яе ў руку, пачынаюць чытаць ад польскамоўных артыкулаў. Хочам таксама, каб некаторыя матэрыялы дайшлі да іншых чытачоў і таму друкуем іх на польскай мове. Ёсьць спадзяванні, што калі нехта засмакуе чытаць нашы артыкулы на польскай мове, то пасля спрабуе чытаць і па-беларуску. Матэрыялаў на беларускай мове малаўата. Не ўсе нашы аўтары карыстаюцца беларускай мовай.

— Якім чынам адбываецца распаўсюджванне газеты?

— Раздаем яе дармова ў Беларускім музее і Гарадской публічнай бібліятэцы ў Гайнайцы. Апошнім часам частку тыражу вывезлі ў Літву.

— Ці ханае надрукаванага тыражу?

— Друкуем 300 экземпляраў і паколькі газета не мае інфармацыйнага харкатару, дастаткова іх. Калі б аказаўся, што ёсьць запатрабаванне на большы тыраж, тады дадрукавалі б.

— У апошнім нумары на першай стаўронцы змешчаны артыкул „Сяброўства без пячаткі ўстановы”. Чым заслужыў ён, што трапіў на вокладку?

— Гэта рэпартаж пра граніцу паміж Польшчай і Савецкім Саюзам часоў жалезнай заслоны, а дакладней 1961 года. Тады некалькі п'яных савецкіх пагранічнікаў без згоды начальніцтва пераходзілі на польскі бок. Саветы трох дні самавольна пераходзілі ў Польшчу, і да іх прыязджалі сотні, а мабыць і тысячы людзей з Гайнайшчыны, Беласточчыны, а нават з Варшавы, каб з імі спаткацца. Тады, хаяць на вёсках не было тэлефонаў, інфармацыя распаўсюдзілася маланкаў, а польскія салдаты толькі прыглядаліся ўсіму ўпэўненому, што на пераход ёсьць у іх згоды вышэйших улад. Тыя ўмовы можна парашуцца з сённяшнімі, паколькі мяжа з Беларуссю становіцца штораз шчыльнейшай. Для Еўропы гэта не будзе мець значэння, але нам можа ізноў раздзяліць сем’і.

— У ліку гісторычных матэрыялаў змешчаны артыкул пра калектыву „Дубіны”. Ці пішаши пра іх як пра нашую гісторыю?

— Быў гэта першы наш калектыв, які паказаў, што беларускую музыку можна іграць на маладзёжную манеру. Ад іх іншыя музыканты навучыліся, што беларуская музыка гэта добры бізнес.

— Дзякую за размоўку.

Гутарыў Аляксей МАРОЗ

Сапраўдны твар вайны

Кожная вайна прыносіць няшчасце, слёзы і людскія ахвяры. Самай найбольшай і страшнай у гісторыі войнаў была нямецка-савецкая вайна 1941-1945 гг. Гэта па яе слядах прайшоўся Юры Весялкоўскі ў сваёй навейшай кнігі^{*}, якая сёлета з’явілася ў віленскім выдавецтве „Рунь”. Аўтар, вядомы на эміграцыі беларускі публіцыст і гісторык (нідаўна выйшлі яго „Нарсы па гісторыі Беларусі”), паставіў сабе за мэту паказаць сапраўдны твар вайны, якой сам быў сведкам і ўдзельнікам.

Кнігу складаюць трох раздзелы, прысвечаныя не ваенным аперацыям і герайзму салдат, але жудаснаму лёсу палонных, якіх савецкая ўлада палічыла калабарантамі, становішчу Царквы ў ваенных умовах і партызанам рознай масі ў Беларусі.

Самым незайдзросным аказаўся лёс савецкіх ваеннопалонных, паколькі ў адпаведнасці з загадам Сталіна салдат павінен ваяваць да смерці, бо калі трапляў у палон, лічыўся здраднікам і чакала яго суровое пакаранне. А калі палонныя, ратуючы сябе ад галоднай смерці, знайшлі ў немцаў працу або пайшлі ў армію Уласава, дорага за гэта заплатілі. Пасля вайны савецкая Рэпатрыяцыйная місія вельмі актыўна займаўся вяртаннем сваіх грамадзян з заходу Еўропы ў СССР. Дапамагалі ім у гэтым альянты, якія да зімы 1945 г. хацелі сабе аблегчыць кошт утрымання савецкіх палонных. Часта адбывалася гэта на суперак іх волі. Напрыклад, у нямецкім канцлагеры Дахаў знаходзіліся 399 палонных і калі амерыканцы хацелі іх перадаць саветам, тыя аказалі супраціў. „Палонныя, — чытаем, — прасілі, каб іх лепш рассстралялі, іншыя білі шыбіны ў лагерных пабудовах і асколкамі шкіла рэзалі сабе жылы на шыях. Дзевяць чалавек з іх павесіліся, двое забілі сябе нажамі на смерць, іншыя клаціся на снег і прасілі амерыканцаў, каб яны застрэлілі іх”. Аўтар прыводзіц шмат іншых прыкладаў дэпартызіўных альянтамі савецкіх грамадзян у СССР. Вайна закінула іх на заход Еўропы больш за 10 млн. чалавек.

„Як трывога, дык і да Бога” — успомніў народную прыказку на пачатку вайны Сталін і пайшоў на паразуменне з Рускай праваслаўнай царквой. Упершыню ад рэвалюцыі 1917 г. праваслаўныя іерархі з’я-

віліся ў публічным жыцці і сваёй дзейнасцю шмат прычыніліся да перамогі Савецкага Саюза ў вайне. Мітрапаліт Сергій не адкладна выдаў пракламацію „Да ўсіх Царквы”, а святыя павялі актыўную пра-паганду супраць нямецкай агрэсіі. Але толькі ў верасні 1943 г. Сталін дазволіў іерархам РПЦ аднавіць арганізацыю царкоўнага жыцця ў такім выглядзе, якое яно было да 1917 г. А калі вайна скончылася, Царква зноў аказалася непатрэбнай.

Адраджэнне царкоўнага жыцця началося таксама ў акупаванай Беларусі. Нямецкія ўлады не былі супраць Царквы і падалі свае ўмовы, на якіх можна было арганізаваць царкоўныя структуры. 30 жніўня 1942 г. адбыўся Усебеларускі праваслаўны сабор з мэтай стварыць Беларускую аўтакефальную праваслаўную царкву. Але гэта не адпавядала палітыцы Масквы. Савецкія партызаны атрымалі дырэктыву знішчаць ўдзельнікаў сабору. Таксама Армія Краёва, каб перашкодзіць арганізацыі беларускага нацыянальнага жыцця, мардавала праваслаўных святараў. З адступленнем немцаў летам 1944 г. беларускі епіскапат выехаў на Заход.

Трэцяя частка кнігі распавядае пра партызан і падпольшчыкаў. Пра гэтых першых савецкія пра-пагандыстаў стварыла міф. Гісторыкі і журналісты былі абавязаны ў ружовых колерах размалёўваць барацьбу партызан у тыле ворага, хаяць адносіны беларускага насельніцтва як да партызан, так і да акупантаў былі бадай што аднолькавы. Яны хацелі спакойна жыць і перажыць вайну. У гэтым раздзеле аўтар апісвае таксама дзейнасць АК на Заходнім Беларусі ў час вайны і на Беласточчыне ў пасляваенны перыяд.

У кнізе асуджаны і фашызм, і камунізм, якія для дасягнення сваіх мэт знішчылі мільёны людзей. Самыя вялікія людскія страты пацярпелі Савецкі Саюз — больш за 42 млн. чалавек.

Пішуць кнігу аўтар карыстаўся пераважна літаратурай пра II сусветную вайну заходніх аўтараў. Кніга прайлюстравана арыгінальнымі здымкамі і ваеннымі плакатамі.

Віталь ЛУБА

* Юры Весялкоўскі, *Па слядох Другой сусветнай вайны*, Вільня 2002, сс. 216.

Фільмавы вечар

На летнія вечары прапаную трох новыя фільмы, якія павінны спадабацца аматарам кіно.

„Джон Кіо” Ніка Касавейца — гэта гісторыя ўзятая праста з жыцця. Галоўны герой Джон Кіо (у гэтай ролі Дэнзел Вашынгтон) працуе на фабрыцы, якая з-за фінансавых проблем, пераводзіць яго на паўстаўку. У выніку траціць ён поўнае страхаванне, што ў сваю чаргу выклікае чарговыя праблемы.

Хворому сыну Джона нельга зрабіць перасадку сэрца. Шпіталь адмаўляеца ад аперацыі, бо даходаў сям’і не хопіць на пакрыццё ўсіх выдаткаў. Сабранне патрэбнай сумы становіцца немагчымым. У такай сітуацыі застаецца адзін выхад — парушыць усе абавязкаўчыя законы. Калі сістэма краіны прыгаворвае яго сына на смерць, ён вымушаны шукаць спосаб абысці гэты закон. Выхад — насліле. Аднак, кончыцца гэта яму трагічна.

На экране пабачым яшчэ Роберта Дыўала, Джэймса Вудса, Эні Гэйч і Кімберлі Эліс. На ўвагу заслугоўвае музыка Арана Зігмана, якая падмацоўвае трагізм ситуацыі.

„Імпастор” — фільм, які пераносіць нас у будучынню, у 2079 год. На Зямлі ад дзесяці гадоў працягваеца вайна з Кентайрамі — захопнікамі з невядомай планеты. Слаўны інжынер Спенсер Олман (у гэтай ролі Гары Сініс) праектуе „галактычную” аг-

нястрэльную зброю супраць агрэсараў. Але яго арыштоўваюць. Агент Гатвей (Вінсент Д’Анурфэ) падазрае, што ён не інжынер, толькі андроід, высланы Кентайрамі. Трэба ратаваць жыццё ўсіх выдаткаў. Памагчы яму можа толькі Мая (Мэдлен Стоў) — яго жонка. Каму паверыць маладая жанчына — мужу ці паліцыі, якая распарацьца аргументамі.

„Лагаан” — індыйскі фільм (рэжысёр Ашуташ Говарык’эр), які пераносіць нас у апошнія гады XIX стагоддзя. Убогія жыхары вёскі адмалююцца плаціць налог (лагаан).

Брытанскі чыноўнік прапануе крыйкетны матч, пераможцы якога будуть звольнены плаціць налог на працягу трох гадоў. Малады Бугван, ролю якога выконвае прыгожы малады акцёр Амір Хан, згаджаецца і пачынае арганізаваць каманду, у склад якой уваходзяць сікхі, парыясы і варажбіты. Памагае яму ў гэтым прыгожая, бязмежна закаханая ў ім брытанка. На экране пабачым яшчэ Рэйчэл Шэлі, Попла Блактхўма, Сузан Мулау.

Фільм, хаяць працягваеца амаль чатыры гадзіны, прапануе крыйху эмоцый, смеху і пераносіць нас у зусім іншы свет, дзе сутыкненне дзвюх культур адбываеца на спартыўнай пляцоўцы.

Паўліна ШАФРАН

Каля афонскіх святасцей

Прыгожа адрамантаваны Ільінскі скіт.

Дарога, якую планавалі мы прайсіці з Буразерскага скіта ў Ільінскі скіт была самай кароткай, але нам стала доўгай. Непадалёк ад скіта, не заўважыўши ўказальніка, павярнулі мы не на ту ю, што трэба дарогу. Замест падаца ў напрамку мора, пайшлі мы ў глыб Афонскага паўвострава. Каля глядзелі на карту, здавалася нам, што ідзем праўльна. Наша ўпэўненасць знікла, калі заўважылі, што шырокая гравійная дарога, па якой могуць ездзіць машыны, пераходзіць у звычайнную сцяжынку. Непадалёк была брама на прыватную тэрыторыю. Рашыліся мы туды ўвайсці спытацца пра дарогу. Хутка заўважылі келейную капліцу з купалам і крыжам, жылы дом і гаспадарчыя будынкі, якіх з-за буйнай расліннасці раней увогуле мы не заўважылі. Аднак, ніхто не пацікавіўся нашым прыбыццём. Мы таксама не рашиліся дабівацца да келлі і, абышоўшы збудаванні, выйшлі на дарогу. Пашанцавала нам, бо над'ехала машина і манах, які выйшаў з яе, растлумачыў нам як дабрацца ў названае намі месца. Праз гадзіну дайшлі мы да добра нам вядомага скрыжавання і тады хутка трапілі ў Ільінскі скіт.

Перад намі стаялі прыгожа адноўленыя мураваныя збудаванні, а побач іх — дагледжаныя агародчыкі. Сардэчна прывітаў нас грэчаскі манах і павёў у агромную, як на афонскія ўмовы, царкву з велізарным пазалочаным драўляным

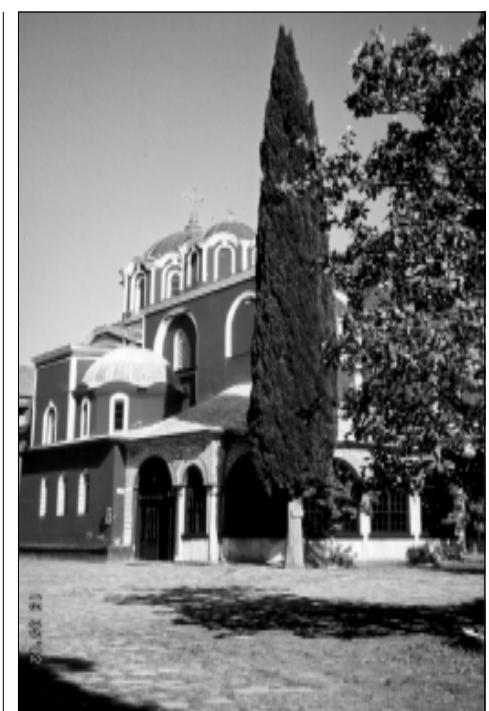
іканастасам. Знаходзяцца ў ёй вялікія іконы Божай Маці, ікона св. прарока Ілі, што з'яўляецца заступнікам храма, стапы св. апостала Андрэя і часціцы іншых астанкаў. Вялікая царква з сям'ю купаламі, адчыненая ў 1900 годзе, напамінала рускую царкву св. апостала Андрэя. Яшчэ да дзесяціх гадоў мінулага стагоддзя ў скіце жыло менш дзесяці рускіх манахіў з Замежнай рускай царквы, якіх грэчаская паліцыя прымусіла высяліцца са скіта з-за таго, што ў час багаслужэння не маліліся за Канстанцінопальскага патрыярха Варфалаамея. Былі яны наследнікамі рускіх манахіў, што жылі там з XIX стагоддзя. Заснаваны на пасля ў Ільінскі скіт, быў вядомы праваслаўным вернікам украінскі манах Паісій Велічкоўскі.

Паколькі ў гэты дзень была спёка, а мы блудзіўшы крыху стаміліся, з радасцю прынялі пачастунак, галоўнай стравай якога было лукумі. Затым адправіліся ў Пантакратарскі манаstry, якому падпарадкованы Ільінскі скіт. На гэты раз ішлі вузенъкай сцяжынкай паміж высокімі дрэвамі, праз якія ледзь прабівалася сонца. Пасля па камяніях прыйшлі ручаёк і далей пайшлі між густых кустоў. У грэчаскім манаstry Пантакратар свецкіх паломнікаў селяць у дзесяці- і больш месных пакоях. Неўзабаве адправіліся мы на вячэрнія багаслужэнні. У манаstryскай царкве

бачылі мы цудатворную ікону Божай Маці „Старышу”. Пасля багаслужбы вынеслі нам часціцы Крыжа Господа, камень Гасподній грабніцы і часціцы астанкаў святых, сярод якіх былі часткі рук Іаана Златавустага і апостала Андрэя. Аказалася, што ў кожным афонскім манаstry самыя каштоўныя святасці захоўваюцца ў цэрквях каля алтароў. Пасля вячэрніх малітваў выносяцца яны паломнікам для прыкладання да іх.

У Стойраніцкім манаstry, які наведалі мы на наступны дзень, іераманах паказаў мазаікавую ікону св. Мікалая Цудатворца, якая была вылаўлена з мора. У гэтым старажытным манаstry, заснаваным у X стагоддзі, прыглюніўся мы да абарончых муроў, харарактэрных усім афонскім манаstryм, распаложаным каля мора. Пасля па вельмі вузкіх сцяжынках над абрывамі дабіраліся мы ў чарговы манаstry.

У Іверскім манаstry, які быў заснаваны ў X стагоддзі і да XIV лічыўся грузінскім манаstryром, спачатку нам пашанцавала. Спакалі мы паломніцтва з Расіі, якое ўзначальваў епіскап. Расказы пра святыні манаstryра перацладаліся на вядомую нам рускую мову. Самай вялікай святыніяй з'яўляецца там Іверская ікона Божай Маці, якая знаходзіцца ў капліцы каля брамы. Легенда расказвае, што ікона прыплыла па моры з Канстанцінопалія, дзе была яна выратавана ад знішчэння людзьмі. Манахі заносілі яе ў манаstryскую царкву, але ікона сама перамяшчалася некалькі разоў на месца каля брамы, дзе вісіць па сённяшні дзень. На іконе знаходзіцца многа золата, крыжыкаў і медальёнаў, ахвяраваных манаstryру ў падзяцы за дапамогу Божай Маці. Паводле прадказванняў святых айцоў, перед другім прыходам Хрыста Іверская ікона Божай Маці пакіне Святую Гару ў незвычайны способ і тады на Афоне пачнуща няшчасныя здарэнні. У саборнай царкве, пабудаванай у 1030 годзе, знаходзіцца вялікая лампада. У вялікія святыя яна сама пачынае калыхацца. Манахі лічаць гэта прызнаком прысутнасці Божай Маці ў царкве. Бывае, што лампада пачынае калы-

Галоўная царква Іверскага манаstryра.

хацца і ў будні. Тады Божая Маці паведамляе манахам аб няшчасцях, якія здарыцца па прычыне грахоўных паводзін людзей. Афонскія манахі напомнілі, што перад уваходам турэцкіх войск на Кіпр лампада так хісталася ў будні, што алій ледзь не разліваўся. Лампада калыхалася ў будні таксама перад амерыканска-ірацкай вайной і землятрусам у Арменіі. Каля лампада пачынала калыхацца ў будні, манахі Іверскага манаstryра інфармавалі аб гэтым іншыя афонскія манаstry і супольна маліліся да Божай Маці аб хадайніцтве перад Хрыстом і заступніцтве за грэшнымі людзьмі. У манаstry знаходзіцца 16 капліц са шматлікімі святасцямі. Паломнікі з Расіі прыкладаліся да ікон і часціц астанкаў святых.

З-за рамонту гасціннага дома на начлег трэба было нам адправіцца ў іншы манаstry. Рашиліся мы ісці ў Філафейскі манаstry. Па дарозе зайшлі яшчэ да цудадзейнай крыніцы Божай Маці, распаложанай паміж манаstryром і морам. Незвычайная яна, бо хаяць ад крыніцы да берага мора некалькі метраў, заўсёды ў ёй салодкая вада.

Мала часу засталося да вечара, а трэба нам было яшчэ дайсці ў суседні манаstry у глыбіні паўвострава. І зноў прыйшлося крыху паблудзіць...

(працяг будзе)
Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Сяброў пазнаюць у бядзе

Аб перасяленцах з Плоцка, якія ў Чаромху прыехалі, пісала „Ніва” ў мінулым годзе: „Не жыццё, а кашмар быў” (н-р 51 ад 23.XII.2001 г.). Сужонства Баярунцаў пакрысе асімілоеца ў новым асяроддзі. У горадзе пакінулі кватэрну з аbstaliavannem на волю лёсу, а тут прыходзіцца пачынаць з нуля. Аднак свет не без добрых людзей. У Чаромхайскай гміні не шмат такіх. Каля настаўніца Рэгіна Назарук сказала сваёй маці, Еўдакіі, што бацькі вучаніцы ў яе класе бедныя, і яна не мае ў што апрануцца, дык маці адказала: „Унучкі сукенкі ды абутик можна занесці. Добрыя яшчэ. Спартрэбіца”. Затым пайшла да сваячніцы Марыі Назарук і папрасіла, каб гэтая саставіла ёй кампанію. Марыя падрыхтавала ёй пасцель ды вонратку, каб занесці маці дзяўчынкі. Гаспадары прывіталі дабрадзеек чым хата багатая. У час размовы Раіса намякнула, што спартрэблілася б пральная машына, а для гэтай справы няма грошей. Наступнай раніцай Марыя завезла пральную машыну. Паколькі гаспа-

дароў не было ў хаце, дык пакінула на панадворку. Затым і Марыін зязь, Вальдэк, завёз халадзільнік. Новыя сабе купілі. Пасля яшчэ Марыя Рошчанка перадала коўдру і касцюм. Сужонства перасяленцаў у рэваншы запрасілі вялинскіх жанчын на дзень нараджэння дачушки, Магдалінкі, які адзначалі 25 мая. Гасцяваліся як у дружнай сям'і, хоць чужымі ліцацца. Еўдакія насліла яшчэ ягады, бульбу і авёс для курэй, а Марыя — трускалкі. Ды кантакты надалей падтрымоваюцца.

— Не ведаю, як дзякаваць, — гаварыў у час размовы пан Анджэй. — Нават прозвішчай не запамятаў. Каля яны вадомы, дык напішыце, што мы ім вельмі ўдзячны. Шчыра дзякуем!

— А Магдалінка закончыла першы клас з ганаровай граматай, — заяўляе Раіса, маці дзяўчынкі. Паколькі пачынала навучанне ў польскамоўнай школе ад пазнавання алфавіту, — канстатуе субяседніца, — дагэтуль карысталася рускай мовай і паступаючы ў нуля-

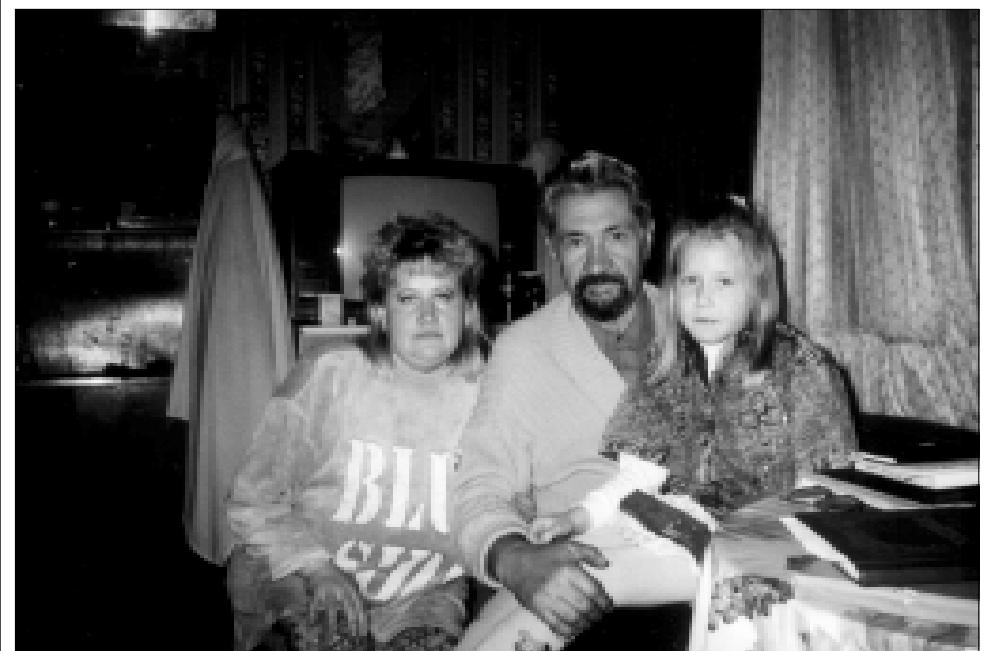
вы клас была „выдатнікам”, дык у канцы навучальнага года пераводзілася ў наступны клас з „дипломам узорнага вучня”.

У час развітання гаспадар напамінае: „А не забудзьце падзякаваць ад нас лекару Беразовіч. Гэта сапраўдны пры-

яцель нашай сям'і, мяне ад смерці паратавала”.

У народзе кажуць: „Сапраўдных сяброў пазнаюць у бядзе”. У гэтым наглядна пераканаліся Раіса і Анджэй Баярунцы з Чаромхі. Уладзімір Сідарук

Фота аўтара

На здымку сям'я Баярунцаў.

Маскоўскі Фестываль

Віктар Швед (другі злева) сярод фестывальнай моладзі.

Жывуць у маёй памяці і сэрцы хваляванні саракаліці гадавай даўнасці. Мая першая замежная паездка. Уключылі мяне ад Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў склад польскай дэлегацыі на VI Сусветны фестываль моладзі і студэнтаў, які праходзіў у тэрміне ад 28 ліпеня да 11 жніўня 1957 года ў Маскве.

Усіх удзельнікаў нашай дэлегацыі апранулі ў прыгожыя блакітнага колеру касцюмы, пашытыя па заказе кожнай асобе ў кравецкіх майстэрнях. Адправіліся мы спецыяльным цягніком з Варшавы ў Брэст, у якім на вакзале адбылася сустрэча з беларускай моладдзю. Пераселі на савецкі цягнік са спальнымі вагонамі, які павёз нас у Москву. Ехалі цэлыя суткі, таму што на ўсіх вакзалах, на якіх затрымліваўся цягнік, адбываліся сардечныя сустрэчы з моладдзю, з уручэннем нам кветак і розных сувеніраў. На Беларускім вакзале ў Москве нашу дэлегацыю на Фестываль папросту засыпалі кветкамі. Чакалі ўжо нас аўтобусы, якімі ледзь працікаліся мы шырокім маскоўскім вуліцамі, запоўненымі пераважна моладдзю ў рознаколернай вopраты. Па-святочнаму прыбраная Москва ачараўала ўсіх нас да тae ступені, што адчувалі мы тут сябе як у казцы. Пасялілі нас у гасцінцы побач Усесаюзной сельскагаспадарчай выстаўкі. Карысталіся мы становай размешчанай пад аграмаднымі палаткамі. Былі тут на ўбяд да выбару чатыры смачныя супочки і чатыры другія блюды, розныя фрукты і фруктовыя напоі, а сабліva смачнае маскоўскае марожанае без аніякіх абмежаванняў. Еж удоваль, што толькі хочаш і колькі хочаш. Мы ўжо тут быццам у камунізме — сцвярджалі дэлегаты.

Запомніліся мне аднак і пэўныя адмоўныя факты. Пазнаёміўся я з прыдзеленай Камсамолам да апекі над польскай дэлегацыяй Інай Навіцкай, студэнткай медыцыны, якая выйшла замуж за паляка і нядрэнна ведала польскую мову. Калі я ёй расказваў як тут нас дасканала кормяць, яна прасіла каб больш ёй ад тым не ўспамінаць, бо яна галодная, а не мае права нават увайсці ў нашу становую.

А калі я прыпыніўся з Інай у скверыку на лаўцы, тут жа прысёўся да нас нейкі

мужчына, хаваючы свой твар за разгорнутай „Прайдай”.

Фестывальная Москва патанала ў рознаколерных кветках, была надзвычай маладою. Як жа не быць ёй такою, калі прыехала сюды звыш 31 тысяча маладых людзей з 122 краін свету.

28 ліпеня, у дзень адкрыцца Фестывалю, на вуліцы выйшла прывітца дэлегатаў звыш двух мільёнаў масквічоў. Адкрыццё Фестывалю адбылося на цэнтральным стадыёне імя У. Леніна на Лужніках. У 15 гадзін распачалася шэсце дэлегатаў усіх краін, удзельнікаў Фестывалю. З кароткімі прамовамі выступілі прадстаўнікі пяці кантынентаў. Бурнымі воплескамі прысутныя на стадыёне прывітлі прамову старшыні прэзідыта Вярхоўнага Савета СССР Клімента Варашылава. „Гледзячы на Вас хочацца сказаць, што ў нашу старынную Москву, на нашу зямлю другі раз у гэтым годзе прыйшла цудоўная вясна”, — сцвердзі Варашылаву.

Сапраўды, увесь стадыён выглядаў быццам аграмадных памераў букет рознакаляровых кветак. Падчас прамовы Варашылава паявіліся на стадыёне бегуны, якія прынеслі сюды міжнародную эстафету „Дружба”. У мастацкай частцы надта падабалася прысутнымі сююта „Квітней, наша мададосьць!” у выкананні ансамблю 15 саюзных рэспублік СССР. Група Беларусі выканала два народныя танцы — „Лявоніху” і „Бульбу”.

Быў я ў Москве не толькі дэлегатам на Фестываль але і адначасова спецыяльным карэспандэнтам „Нівы”. Прыйдзялі мne тэлефонны час на размовы з рэдакцыяй. Не было тады яшчэ магнітафоннай тэхнікі і таму я дыктуваў па тэлефоне аж паўгадзіны Віктару Рудчыку свае ўражанні ад Фестывалю пад загалоўкам „Відаем цябе, фестывальная Москва”, надрукаваныя ў 31 нумары „Нівы” ад 4 жніўня 1957 года.

Адбываліся ў Москве шматлікія мітынгі, сустрэчы, міжнародныя канцэрты, спартыўныя спаборніцтвы. На розныя мерапрыемствы атрымлівалі мы незлічоную колькасць запрашэнняў.

На ўсё жыццё асбліva запамяталася мne сустрэча з маладой японкай, дэлегаткай на Фестываль Хісако Нагата, акалечанай выбухам атамнай бомбы, скінутай амерыканцамі на японскі горад Нагасакі. Гэтай японцы прысвяці я напісаны ў Москве верш пад загалоўкам „Ніколі больш вайны!”:

*Завецца звычайна: Хісако Нагата,
З Японіі родам, год дваццаць адзін.
Яна — дэлегат на маскоўскае свята,
Як я, як сябры мае з розных краін.*

*Хоць ціхенкі голас Нагаты Хісако,
Усе сэнс разумеюць яе сумных слоў.
Пра горад свой родны, пра дом у Нагасакі
Гаворыць дзяўчына да новых саброў.*

*З агню яе вынеслі ледзьве жывую,
Ад згубных праменняў і голас пратаў,
Бацькоў яе, брата, сястрычку малую
Страшэнны ўзрыў атамнай бомбы забраў.*

*Хоць ціха гаворыць Нагата Хісако,
Яе слова сёння усюды чутны:*

Ніколі больш гібельных дзён Нагасакі,
Ніколі больш атамных бомб і вайны!

Знаёмчыся з Москвою ўразілі мяне асбліva Трэцякоўская галерэя, музей Крамля, а сабліva малітвічка-казачны Сабор Васіля Блажэннага на Чырвонай плошчы.

Захацалася мне афіцыйна сустрэцца з беларускай дэлегацыяй на Фестываль. Зайшоў я ў штаб гэтай дэлегацыі. Приняло мяне двухасобае кіраўніцтва — мужчына і жанчына — адначасова кіраўніцтва Камсамола Беларусі. Гаварыў я па-беларуску, адказвалі мне на рускай мове. На маё тлумачэнне, што беларускую мову лепш ведаю, мне адказалі: „Говорите, говорите, мы вас поймём”. Расказаў я аб беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы, аб беларускім у нас школьніцтве, аб дзейнасці Беларускага грамадска-культурнага таварыства, ад якога з'яўляюся дэлегатам на Фестываль і аб рэдакцыі беларускага тыднёвіка „Ніва”, у якой працую. Не пачуўши ад суразмоўца ані слова па-беларуску я запытваўся: А хто ж у вас чытае Янкі Купалу? „Мы читаем”, — пачуў я адказ. I тут жа ўручылі мне зборнік вершаў Янкі Купалы ў перакладзе на рускую мову. Да вokладкі гэтага ж зборніка была прымацавана металічная пілітка з надпісам на беларускай мове: „Удзельніку VI Фестывалю моладзі і студэнтаў у Москве”.

Хоць я і інфармаваў сваіх суразмоўцаў, што ў Польшчы праждывае беларускую нацыянальную меншасць — мne на развітанне адказалі: „К сожалению, нашай делегации неинтересно встречаться с белорусскими эммігрантами”.

Неўзабаве я даведаўся, што частка польскай дэлегацыі вяртаючыся з Фестывалю па дарозе мае затрымаша ў сталіцы Беларусі Мінску. На жаль, не знайшоў я свайго прозвішча ў спіску гэтай групы. Пайшоў я ў штаб польскай дэлегацыі. Сказаў, што я беларус і што з'яўляюся дэлегатам ад Беларускага грамадска-культурнага таварыства, што яшчэ ніколі не быў у Мінску і што вельмі хацеў бы сустрэцца з землякамі. Перапрасілі мяне за недагляд і ўключылі ў склад групы.

Пасля незабытай сустрэчы ў Мінску польскай групы з беларускай дэлегацыяй на маскоўскі Фестываль было мне дазволена адлучыцца ад групы і я скіраваў свае крокі ў Літаратурны музей Янкі Купалы, які размяшчаўся ў невялікім ацалеўшым ад вайны асабняку па вул. Энгельса. Музей быў адкрыты для наведвальнікаў 20 верасня 1945 года і працаваў да пабудовы новага двухпавярховага будынка ў канцы 1959 года, на месцы знішчанага дома, у якім да вайны жыў Янкі Купала.

Прыняла мяне надзвычай сардечна дырэктар музея Уладзіслаў Францаўна Луцэвіч, жонка Янкі Купалы, беларускі літаратуразнаўец, заслужаная дзяячка культуры, складальніца зборнікаў матэрыялаў пра жыццё і дзейнасць песняра. Папулярная ў Беларусі цёця Уладзія рассkазала мne аб сваіх незабытых свежых уражаннях з пабытку на Беласточчыне ў складзе беларускай дэлегацыі з Міколам Ткачовым, пісьменнікам, галоўным рэдактаром газеты „Літаратура і мастацтва”, а таксама прадстаўніком Белокса Вячаславам Антошыным. Дэлегацыя была запрошана на арганізаваныя ГП БГКТ Купалаўскія дні з нагоды 75 гадавіны з дня нараджэння Янкі Купалы.

22 чэрвеня 1957 года ў зале Ваяводскага праўлення ТППР у Беластоку адбылася ўрачыстая акадэмія прысвечаная вялікаму беларускаму песняру. Са змястоўным дакладам аб жыцці і творчым шляху Янкі Купалы выступіла супрацоў-

ніца „Нівы” Вера Леўчук. Выступіла таксама гасці з Мінска. У мастацкай частцы беларускі драматург тадэвуш Кавальчук прадставіў п'есу Янкі Купалы „Прымакі”, хор ГП БГКТ пад кіраўніцтвам Людмілы Панько праспіваў песні на слова Янкі Купалы, выступіла таксама танцавальная група Таццяны Гіжэўскай. Дэлегацыя з Мінска пабывала ў Бельску-Падляшскім, Дзяніскіх і Гарадку. Гарадоцкі актыв БГКТ падрыхтаваў „Паўлінку” Янкі Купалы, з паспяховым выступленнем у галоўнай ролі Ніны Цыванюк, выступіў таксама гарадоцкі хор пад кіраўніцтвам Ніны Мушынскай.

Паважаная Уладзіслава Луцэвіч пазнаёміла мяне дакладна з экспазіцыяй Літаратурнага музея Янкі Купалы. На ўсе жыццё запамяталіся мne многія цікавыя экспанаты.

У першай зале знаходзіліся скульптуры, карціны і фатаграфіі з маленства Янкі Купалы, пачаткі яго літаратурнай творчасці.

Другая зала прысвечаная віленскому пецярбургскому перыядам жыцця і творчасці паэта. Тут першы зборнік паэта „Жалейка”, фатаграфія верша „А хто там ідзе?” і карціна мастака Пётра Сергіевіча на гэту тэму.

У трэцій зале пачаснае месца займаў „Паўлінка” Янкі Купалы выдадзеная ГП БГКТ у Беластоку, прыгожая карціна мастака Анатоля Волкава „Янка Купала на адпачынку” і скульптура Аляксандра Глебава „М. Горкі і Я. Купала”.

Цацвёртая — апошняя зала, прысвечаная гадам вялікай айчынай вайны. Тут знаходзілася карціна мастака Зянона Паўлоўскага „Беларускі пісьменнік і Янкі Купалы ў Мінску ў 1942 годзе”. Побач у замкнёй вітрыне асабістыя рэчы паэта і экземпляр газеты „Савецкая Беларусь” ад 2 ліпеня 1942 года з паведамленнем аб смерці паэта.

Падзякаў я сардечна гэтай дабра-душнай, сардечнай жанчыне за азнямленне мяне з экспанатамі музея, за змястоўную інфармацыю аб жыцці і творчым шляху свайго мужа. Папулярная цёця Уладзія падпісала мne на развітанне апрацаваны ўзорнік у пра Янку Купалу, выдадзены ў Мінску ў 1955 годзе. Прачытаў я свой верш „Янку Купалу”, які быў ў яе даспадобы.

На працягу сваёй двухдзённай пабыткі ў Мінску пазнаёміўся я шырэй з горадам, які адбudoўваўся і разбудоўваўся хуткім тэмпам і ўсё яшчэ залечаваў свае ваенныя раны.

Вярнуўся я ў Варшаву перапоўнены ўрачаннямі з незабытай двухтыднёвой пабыткі на маскоўскім Фестывалі моладзі і студэнтаў ды кароткай пабыткі ў сталіцы Беларусі — Мінску. Гэтыя ўрачанні беражліва перахоўваю ў сваёй памяці і сэрцы.

Пасля двух з паловай гадоў дайшла да нас з Мінска сумная вестка, што 25 лютага 1960 года памерла Уладзіслава Францаўна Луцэвіч, верная спадарожніца змагара за вызваленне шматлакутнай Беларусі Янкі Купалы.

Віктар Швед

Адгалоскі

Бачылі цалкам інакш

Вырашыла я не пісаць пра мае ўражанні з нарваўскага Купалля (а было гэта першае Купалле ў майм жыцці!), і цяпер думаю, што кепска зрабіла. Гэта было б сапраўды цікавае парадынанне — паставіць побач тэксту Паўліны Шафран („Купальская ночь у Нарве”, „Ніва” № 28) мае думкі і заўвагі... Цікавае, бо быті мы ў гэтым самым месцы, а бачылі яго цалкам інакш.

Адзінае, у чым згаджаемся, гэта хіба справа „Лідэр”. Сапраўды відаць быўло, што людзі гулялі пры іх музыцы весела. Тым часам калі ідзе пра Шалкевіча, дык згаджаюся са сваімі сябрамі, што нічога не змянілася б, калі б спяваў ён пазней. Калі людзі не разумеюць чагосьці па двух півах, дык, напэўна, не разумеюць гэтага па трох ці чатырох.

Не хачу пісаць пра музыку, бо гэта мне зусім няважнае ў гэты момант. Заўважыла я аднак некалькі выразных розніц паміж тым, што я бачыла 29 чэрвеня, а тым, што апісвае ў сваім артыкуле Паўліна Шафран. Па-першае — вогнішча. Мой сябра, „самы стойкі”, які пакінуў мерапрыемства як адзін з апошніх, вярнуўся дамоў раптам у дзве гадзіны пасля поўначы. І дзе тут гульня „да самай раніцы”? Справа другая — вылаўліванне вянкоў. Помню ўсё даволі

дакладна і, дзіўная справа — на майм Купаллі „разагрэтыя півам хлопцы” вылавілі з вады ўсе вянкі, некаторыя нават пару, тым часам на Купаллі ў Паўліны Шафран „ніводзін не змог вылавіць вянка”. Ці мы быті на гэтым самым Купаллі? Ці аўтарка артыкуула бачыла ёсю імпрэзу?

Мабыць, бачыла, калі ацэньвала дзяўчочыя вянкі. Я, без сораму зрэшты, признаюся, што была адной з адважных, якія ў неспрыяльнае надвор’е вырашылі падтрымаць традыцыю і сплесці вянок з мокрай травы і надводных кветак. Не выглядала гэта напэўна прафесійна (першы раз у жыцці пляла я вянок), аднак меў ён быць не аздобай, а сімвалам. Разумею, што вянкі, у гэтым ліку і мой, маглі не спадабацца спадарыні Паўліне. Паважаю гэта і нават магу прызнаць ёй рацыю. З другога боку мушу з прыкрасцю сцвердзіць, што цытаванне слоў нейкага мясцовага (не хачу нікога крыўдзіць, аднак дадумваюся — не цалкам цвярозага) дзядзькі было з боку аўтаркі „ударам ніжэй пояса”. Што мае азначаць „не пляла іх напэўна тая, якая б мела сапраўдны вянок”?! Магчыма вянкоў не ўмела плесці, аднак адчуваю сябе стопрацэнтнай няяніннай!

Зося ЛЕМЕШ

Купалле з ЭКСЦЭСАМІ

Ліпень — час купальскіх мерапрыемстваў. У нас адбыліся яны ў Нарве, Белавежы і Семяноўцы. Купальскую ночь святкавалі таксама падляшская ўкраінцы. Як штогод мерапрыемства адбылося 13 ліпеня ў Дубічах-Царкоўных над вадасховішчам Бахматы.

Арганізатары і гэтым разам мелі проблемы з гуртамі. Маладзёжны гурт з Дубін каля Гайнайкі вядучыя канцэрт прадставілі як „вікраінскі ансамбль”. Але рэпертуар гурту сведчыў аб нечым іншым, бо ўсе праспіваныя ім песні былі не то што беларускія, але і на беларускай мове. Пражыла я свайго роду шок, калі на сцэну выйшлі „Прымакі”. Пачаткова я не ведала ці гэта той гурт, але калі пачула, што гэта „тыя, што з Сычэўскім усюды ездзяць”, мае сумненні развеяліся. На сцэне з’явіўся гурт „Прымакі”, а яго лідэр прывітаў усіх прысутных на... украінскай мове. У рэпертуары гурту былі ўкраінскія песні, вядомыя таксама на тэрыторыі Падляшша — народныя, свойскія, адным

словам — нашы. Лідэр „Прымакоў” звяртаўся да публікі па-ўкраінску. „О, то вжэ до нас пэрэйшов, то вони вжэ нэ білорусы, но ўкраінцы”, — каментавалі больш цвярозояў ўдзельнікі Купалля.

Украінскае Купалле багатае было эксцэсамі. У час выступлення войта Дубіцкай гміны з вады вылез голы мужчына, які не саромеўся паказаць публіцы ёсю сваю прыгажосць, ходзячы па беразе некалькі хвілін.

Пазней мелі месца два непрыемныя і трагічныя здарэнні. Адзін з удзельнікаў Купалля быў пабіты да непрытомнасці, а другі — ранены нажом у шыю (ципер ён знаходзіцца ў адным з беластоцкіх шпиталяў).

Украінская Купалльская ночь працягвалася да самой раніцы. Аднак не раўняцца ёй да белавежскага Купалля. Узварені арганізацыі, выступаючых гуртоў і атракцыёнаў мерапрыемства не быў высокі.

Паўліна ШАФРАН

Адгалоскі

Каб „Ніва” цікавейшай стала

У 28 н-ры „Нівы” Уладзімір Сідарук наракае, што наш тыднёвік нецікаў, што нейкія рубрыкі трэба выкінуць, каб „Ніва” цікавейшай стала.

Сам я — настаўнік заходній мовы, а сваёй не забываю дзякуючы „Ніве”. Думаю, што яна так цікавая, што і жыхар вёскі, і інтэлігент, студэнт, школьнік ды працаўнік — кожны хто любіць беларускасць, можа знайсці тут артыкулы для сябе. Я вельмі люблю культурныя парады Паўліны Шафран ды ре-

партажы Аляксея Мароза і фельетоны Мікалая Панфілюка, які не піша ўжо шмат месяцаў. Некаторыя артыкулы мне не падабаюцца, але гэта не мяя справа, каб іх выкідаць.

І яшэ адно — Уладзімір Сідарук („Ніва” № 22, „Тры пакаленні”) піша, што ў вёсцы Вітава зараз асфальтнае палатно. Нідаўна я празізджаў там па брукаванай вуліцы, ды і жыхары сяла гаворачы, што ў „Ніве” няпраўду напісалі.

Сцяпан МРУГ

Калісь зводжаны, сёння разводжаны

На тэму паходжання ко́ней існуе многа тэорый. Найчасцей мяркуеца, што продкамі шляхетных коней быў невялікі, мышаватай масці, тарпан. У мінулым пражывалі яны на тэрыторыі цэлай Польшчы і сталі зыходным матэрыялам для выведу розных сённяшніх парод коней. У другой палове XIX ст. тарпан быў зусім зведзены з прыроды. Аднак тарпана вернута прыродзе і то дзякуючы таму, што найбольш яго дзікіх прымет захавалася ў прымітыўных пародах коней на ўсходзе Польшчы. У 1936 годзе ў Белавежскай пушчы заснаваны быў рэзерват са статкамі прымітыўных коней з мэтай правядзення адбору для выведу пароды тарпана.

Сёння галоўнымі асяродкамі гадоўлі тарпанаў з’яўляюцца конеферма Папельна на Мазурах ды Белавежскі і Раставанскі нацыянальныя паркі. Таксама і ў некаторых агратурыстычных гаспадарках разводзяцца

Зіновій Галёнка з кабылай Цыганкай і яе жарабём.

гэтыя жывёлы, напрыклад, у гаспадарцы „Купала” ў Арэшкаве 15 красавіка пабачыў свет маленькі тарпан. Гаспадар „Купала” Зіновій Галёнка кажа:

— Калі тарпаніку было два тыдні, ён выпадкова ўпаў у стаў, але пакуль я дабег з дапамогай, ён ужо сам вылез з вады. Гэта конік і праз паўгода яго трэба было вылегчыць і прызначыць для запрэжкі ў брычку, або пакінуць жарабцом, але тады трэба было б знайсці на яго пакупніка. Іншыя мае тры кабылы таксама жарэбныя: адна ажарэбіца ў ліпені, другая ў верасні, а трэцяя вясною. Цана тарпанаў парадку цаны гаспадарскіх коней, аднак ахвотных пакупнікоў няма. Гадоўля тарпанаў гэта дарагое хобі. Каб нешта з іх атрымалася трэба з імі быць, дрэсіраваць. Я не маю для іх часу, а наём дрэсіроўшчыка дарагі. Такім чынам мае тарпаны спакойна перапрацуваюць траву на гной. Мае тры кабылы Адзінка, Двойка і Цыганка ды жарабец Герэк маюць усе па тры гады. Двухмесячнае жарабя яшчэ не мае мянушкі, але 20 ліпеня ў час III агратурыстычнага чэмпіянату свету па кіданні абцугу ў б'явім конкурсе на мянушку яму і вызначым спецыяльнай ўзнагароду. Мянушка павінна быць агратурыстычнай з падляшскім ухілам.

Міхал МІЦЭВІЧ
Фота аўтара

Музейны фонд

Грамадскі камітэт пабудовы Музея і асяродка беларускай культуры ў Гайнайкі праводзіц збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні на пабудову музея (у польскай і замежнай валютах) просім пералічваць на рахунак: РКО ВР С.А. О/Најнówka, nr konta: 26 10201332 100120228.

Спіс чарговых ахвяравальнікаў:

5 091. Данута Артэмюк (Гайнайка)	10,00 зл.
5 092. Ніна Сідарук (Гайнайка)	24,00 зл.
5 093. Хведар Галёнка (Варшава)	24,00 зл.
5 094. Віктар Бура (Гайнайка)	20,00 зл.
5 095. Аляксандар Баршчэўскі (Варшава)	100,00 зл.
5 096. Аляксандар Ярошук (Гайнайка)	20,00 зл.
5 097. Ніна Прыступок (Гайнайка)	25,00 зл.
5 098. Група наведальнікаў з Бельска-Бялай	20,00 зл.
5 099. Міхал Панфілюк (Нараўка)	50,00 зл.
5 100. Дары сабраныя ў скарбонку	186,14 зл.
5 101. Ян Хіліманюк (Гайнайка)	30,00 зл.
5 102. Мікалай Кіцэль (Гайнайка)	24,00 зл.

Дзякуюм.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum i Ośrodka Kultury Białoruskiej, 17-200 Hajnówka, ul. 3 Maja 42, tel. (085) 682 28 89.

Niva

ТЫДНЕВІК
БЕЛАРУСАЙ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Ніва”.

Старшыня: Яўген Мірановіч.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Бяласток 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 10xx 85) 743 50 22.

Internet: http://republika.pl/niva_bielastok/
E-mail: niva_bielastok@poczta.onet.pl
альбо: niva_bielastok@skrzynka.pl

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury.

Галоўны рэдактар: Віталь Луба.

Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбуская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбуская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран.

Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп’ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthodruk”, ul. Składowa 9, Bialystok.

Тэксты не замовіоных редакція не зврача. Застрэгаюце, што права скречанія і працаванія редакційнага тексціў не замовіоных. За тэсці ўзгадненія редакція не прапонуеў.

Prenumerata: 1. Термін вплаты на пренумерату IV квартал 2002 г. упływa 5 верасня 2002 г. Уплаты призначаюцца ўрэзкі поштовых

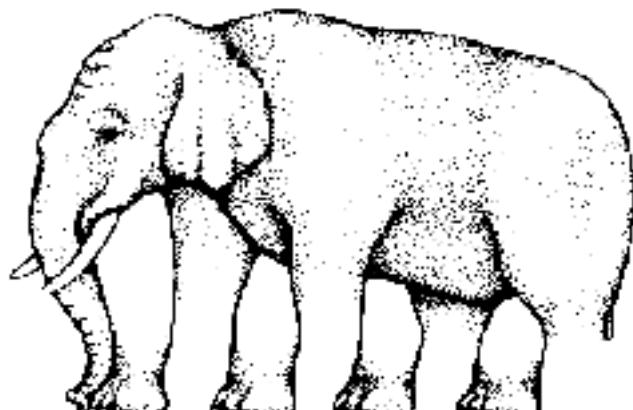
на тереніе woj. podlaskiego і oddziały „Ruch” на тереніе цэлага kraju.

2. Цена пренумераты на IV квартал 2002 г. wynosi 26,00 zł.

3. Цена кварталнай пренумераты з wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 115,00; pocztą lotniczą Europa — 127,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 153,00. Wpłaty przyjmuję „RUCH” S.A., Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 00-248 Warszawa, Pekao S.A., IV O/Warszawa, Nr 12401053-40060347-2700-401112-005.

4. Prenumeratę možna zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,40 zł, a kwartalnie — 44,20 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,70 (kwartalnie — 61,10), pocztą priorytetową: Europa — 5,90 (76,70), Ameryka Płn., Afryka — 6,60 (85,80), Ameryka Płd., Środk., Azja — 7,40 (96,20), Australia — 9,60 (124,80). Wpłaty przyjmuję Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Bialystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Bial

НУКА

<http://www.anekdotow.net>

Рай

А чаго мне ў жыцці трэба? Як і кожнаму. Спакою, здароўя, добра га чалавека побач. А спакой тады, калі ў тваіх дзяцей таксама ўсё ў парадку. А калі яно ўсё добра! Як не тут, то тут рвецца. Калі ў хаце якісь лад, дык у краіне непаладкі. Але што тут на ракаць, на канцоўцы „Нівы”! Хопіць на ракання на першых старонках. Але ці бо на раканне там адно? То ж там фэсты, забавы, гульні, рух акруг... Ліеца вада купальская, цурчыць слоўны паток... А мне адводзяць шэсць дзесят радкоў, альбо і менш. Хочаш — пішы, не хочаш — не пішы, хочаш — чытай, не хочаш?.. Крыжаванку адгадай. Акунешся з галаўою, як нікуды. Райская асалода — галаўомакі ўсялякія. Яшчэ ніўская — дык зусім нармальная. А купіце ксёндзячку „Трыста галаўомак” або і „Чатырыста” — дык і на прыгожыя тварыкі, што для звабы друкуюцца на вокладцы, не маеш часу паглядзець, а драzu бярэшся за шарады, крыжаванкі, ёлкі, магічныя квадраты... Выспа на нейкім возеры ў Паўночнай Амерыцы, сток найдайжэйшай ракі Афрыкі на гары такой ці такой... У рух пойдущы і атласы, слоўнікі... А дзе ж ты знайдзеш такія аднаскладавыя слова, якіх там паўнотка? Назвы звяроў, птушак, насякомых...

Мая Агата адгадвае крыжаванкі для ўзнагарод. Што галаўу дарам ламаць! Агата практичная. Мае ўжо за адгаданкі кніжкі (пару паліц!), чайні-

Вандал АРЛЯНСКІ

VII Агульнапольскі конкурс беларускай паэзii і прозы

Рэдакцыя „Нівы” і Беларускі саюз Эспублікі Польшча аб’яўляюць VII Агульнапольскі конкурс беларускай паэзii і прозы.

Тэматыка

Арганізаторы не абмяжоўваюць тэматыкі дасыланых твораў. У конкурсе будуть разглядацца працы на беларускай мове.

Прынцыпы ўдзельніцтва

1. Конкурс праводзіцца ў трох узроставых групах:

— I група: дзеці і моладзь пачатковых школ і гімназій,

— II група: астатнія ўдзельнікі (выключна аўтары, якія не з'яўляюцца членамі літаратурных творчых саюзаў).

2. У рамках груп конкурса праводзіцца ў дзвюх катэгорыях: паэзii і прозы.

3. Конкурсныя працы, надрукаваныя на машынцы або разборлівы рукапіс

у трох экземплярах (паэтычныя творы — 3-5 вершаў, іншыя літаратурныя формы — аўтам да 22 старонак стандартнага машынапісу) трэба падпісаць крыптанімам, пазначыць нумарам узроставай групы і паслаць на адрес:

Redakcja „Niwy”, skr. poczt. 149
ul. Zamenhofa 27
15-959 Białystok 2
skr. poczt. 149

з прыпісай на канверце: VII Ogólnopolski Konkurs Poezji i Prozy Białoruskiej.

4. Прозвішча, імя і дакладны адрес аўтара дасыланых конкурсных прац трэба памясціць у асобным заклееным канверце, падпісаным звонку такім нумарам групы і крыптанімам, як і конкурсныя працы.

5. На конкурс трэба дасылаць творы, якія дагэтуль нідзе не друкаваліся і не ўзнагароджваліся на іншых конкурсах.

„Даўціпы” Андрэя Гаўрылюка

— Як бландзінка мянья кола ў са-
маходзе, калі ў ім лопне камера?

— Стаем на шашы, адсланяе нагу
і выпучвае грудзі.

* * *

— Ці бландзінка, калі сабе па-
фарбуе валасы, стане мудрэйшай?

— Краса прамінае, а галава асташ-
еща.

* * *

— Можа сходзім у кіно? — пра-
панае шатландцу жонка.

— Што ты! Мы ўжо там калісь
былі.

— Але цяпер мае там быць агу-
чаны фільм.

* * *

Малодшы анёл ляціць на поўнач
мінаючи старэйшага анёла.

— Чаму ж гэта сярод лета пакі-
даеш Лазурны бераг? — цікавіцца ста-
рэйшы.

— Не могу там вытрымаць: няма
ніводнай хмаркі, каб прынесці і адпа-
чыць.

* * *

У гатэль прыходзіць турыст:

— Хачу правесці ў вас некалькі
дзён...

— Ці хочаце нумар з душам?
— Лепш, каб з сонцам.

* * *

Муж з вялікім букетам заходзіць
у пакой парадзіхі.

— Ці бачыў ты ўжо нашу малечу?

— пытае жонка.

— Бачыў, але не турбуйся: не

будзем з-за гэтага разводзіцца.

* * *

— Бацькі не згаджаюцца на наш

шлюб! — бядуе нарачоная.

— Не турбуйся! Знайду сабе ін-

шую.

* * *

Два гаротнікі на бязлюднай
выспе не маюць што есці — адзін з іх
мусіць ахвяравацца другому. Прай-
граны падводзіць пісталет да скроні,
але пераможца перапыняе яго:

— Толькі не так, не так! Я вельмі
люблю мазгі.

* * *

Жанчына, убачыўши на вуліцы
хлопчыка з папяросай у зубах, пытае:
— Ці твая мама ведае, што ты

курыш?

— А ці твой муж ведае, што за-

чапляеш на вуліцы маладых хлопцаў?

Двухлітарная крыжаванка

1	8		2		3		3	4
12		5	6					
7	2	8		5	9			
	10		9			4		
11		1			12	13		
13		14	10	15				6
16		7		17		11		

Гарызантальна: 1. рака, на якой
у сакавіку 1067 года снапы слалі га-
ловамі і веялі душу ад цела, 3. П’ер,
французскі паэт (1524-85), 5. даро-
га ўздоўж лініі фронту, 7. пашча, 9.
дзялянка высечанага лесу, 10. аўтар-
ка раманаў, 11. чавуская рака, 12.
нага жывёлы, 14. паўднёваамеры-
канская жывёла сямейства свіней,
16. гарадок на поўначы Гродзен-
чины між Лідай і Эйшышкамі, 17.
аздоба зубра, казла і... Маркса.

Вертыкальна: 1. палон, рабства,
2. напр. Аракат, 3. савет гмінных або
павятовых прадстаўнікоў, 4. шэраг
арак, 6. напр. Далорэс Ібаруры, 8.
дзіцяня свінні, 9. фігурная лінейка
для вычэрчвання кривых ліній, 11.

...Скода Пауль, аўстрыйскі піяніст
(нар. у 1927 г.), 13. разнавіднасць
свойскіх жывёл, 14. астатац ссеча-
нага дрэва, 15. напр. акунь.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць
літары з пазначаных курсівам палёў.
Сярод чытачоў, якія на працягу ме-
сяца дашлюць у рэдакцыю правіль-
ныя рашэнні, будуць разыграны
кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 24 нумара

Гарызантальна: ясак, баран, Ель-
цын, Берг, Любек, Лусака, каваці-
на, бакал, Нджамена, калодзеж,
эдыкт, кірыліца, Марока, ірбіс,
хлеб, канькі, бісер, твар.

Вертыкальна: калюга, Равека,
снеданне, кеглі, Няся, Жыжка, ка-
лянднік, Унгарэці, Баку, куля, „Ве-
ды”, факт, Джульета, Дарвін, клі-
пер, палац, колт, рахіт.

**Рашэнне: Малая дзеци спаць не
даюць, вялікія — жыць.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем
Вользе Дземяновіч з Варшавы і
Лукашу Пацэвічу з Беластока

6. Арганізаторы не вяртаюць дасланых твораў.

Тэрміны

1. Тэрмін дасылання конкурсных прац
мінае 31 ліпеня 2002 г. (вырашае дата
паштовага штампа).

2. Вынікі конкурсу будуць аб’яўлены
у канцы верасня 2002 г.

3. Уручэнне ўзнагарод адбудзеца на
адмысловай сустрэчы. Аб тэрміне мера-
прыемства лаўрэаты і астатнія ўдзельні-
кі конкурсу будуць пайнформаваны і за-
прошаны прыняць у ім удзел.

Узнагароды

1. Арганізаторы прыдбалі грашовыя
і рэчавыя ўзнагароды. Дапускаюцца так-
сама ўсялякі іншыя ініцыятывы аргані-
зацый і прыватных асоб з мэтай павелі-
чэння колькасці ўзнагарод. Арганізата-
ры будуць садзейнічаць такім ініцыяты-
вам.

2. Арганізаторы ўстанаўліваюць 1-3 ўз-
нагароды для найлепшых дэбютантаў.
Аб падзеле і вартасці астатніх ўзнагарод ра-
шае ўстаноўленае арганізаторамі журы.

3. Журы можа не выкарыстаць усяго
фонду ўзнагарод.

4. Арганізаторы прадугледжваюць
магчымасць публікацыі ўзнагароджаных
твораў (без права аўтараў на ганарапы)
на старонках „Нівы”, у агульнапольскім
друку і па радыё.

Заключныя заўагі

1. Працы, якія не адпавядаюць праві-
лам конкурсу, не будуць разглядацца.

2. У спраўах, якія вынікаюць з супярэ-
лівага тлумачэння правілаў, канчатковае
рашэнне выносяцца арганізаторы ў па-
разуменні з журы.

3. Сакратарыят конкурсу змяшчаецца ў:
Redakcja „Niwy”, ul. Zamenhofa 27
15-959 Białystok, tel. 743 50 22